

Studija istraživanja inovativnosti malih i srednjih preduzeća (MSP-a) područja Istočne Srbije

O PROJEKTU

Studija istraživanja inovativnosti malih i srednjih preduzeća (MSP-a) područja Istočne Srbije nastala je u okviru projekta „**Jačanje inovativnog kapaciteta MSP sektora u regionu istočne Srbije**“.

Osnovni podaci o projektu:

Glavni problemi sa kojim se susreću MSP u regionu istočne Srbije je globalizacija tržišta i pronalaženje načina da povećaju svoju konkurentnost na tržištu.

Važan element konkurentnosti i jedan od neophodnih uslova da MSP izađu na globalno tržište je povećanje nivoa njihovih inovativnih aktivnosti.

Nivo svesti o značaju koncepta inovacija i njegovoj ulozi u ekonomskom razvoju je veoma nizak kod MSP sektora u regionu.

Neadekvatna struktura ljudskih resursa, ima korene u neadekvatnom obrazovnom sistemu koji ne može da isprati potrebe privrede u regionu, nedostatak studenata iz oblasti prirodnih i tehničkih nauka kao i nedovoljnu uključenost pojedinaca u proces doživotnog učenja.

Takođe povezanost MSP sektora i razvojnih institucija u regionu obuhvaćenim projektom je na veoma niskom nivou.

Opšiti ciljevi projekta:

1. Povećanje nivoa konkurentnosti MSP sektora u regionu istočne Srbije.
2. Povećanje nivoa saradnje između MSP sektora i Regionalnih organizacija za podršku biznisu i naučno istraživačkih institucija u cilju bolje inovativne prakse.

Specifični cilj:

Stvaranje neophodnih preduslova u za implementaciju novih znanja i tehnologija u regionu putem prihvatanja inovativne prakse za MSP sektor.

Glavni problemi koji su rešavani u projektu:

- **Nedostatak informacija i pristupa izvorima informacija o inovativnosti i izvorima finansiranja:** u projektu je urađena promocija inovacija u MSP sektoru u regionu istočne Srbije kroz obuku kompanija u cilju informisanja vlasnika firmi iz MSP sektora koliko su inovacije bitne za dalji razvoj njihovog poslovanja.
- **Nedostatak obučanih uposlenika u MSP sektoru iz oblasti inovacija:** U projektu je realizovana obuka 100 kompanija i to iz sledećih oblasti: osnovni koncept inovativnosti, kako doći do informacija o inovativnosti, izvori finansiranja, zaštita intelektualne svojine.

- **Nepostojanje podataka o inovativnom kapacitetu kompanija u regionu:** U okviru projekta je realizovano istraživanje o inovativnom kapacitetu na uzorku od 100 kompanija koje su iz sektora proizvodnje ili usluga, koje nam je kao krajnji rezultat dalo analizu inovacionog potencijala svake od 100 kompanija i Studiju o inovativnom kapacitetu u regionu.
- **Promocija inovativnosti:** Kroz projekat je realizovana medijska kampanja kojom je promovisana inovativnost i nagradni konkurs na kojem je odabrano 5 najinovativnijih firmi iz regiona

Ciljna grupa projekta su bile MSP u opštinama Borskog i Zaječarskog okruga.

Projekat je realizovala Regionalna agencija za razvoj istočne Srbije – RARIS u saradnji sa Regionalnim centrom za održivi razvoj i preduzetništvo "Timok" Zaječar i uz aktivno učešće Nacionalne agencije za regionalni razvoj.

Realizaciju projekta su podržali IPA Programa prekogranične saradnje Srbija – Bugarska i GIZ Projekat „Lokalni ekonomski razvoj u regionu Dunava“.

SADRŽAJ

0 PROJEKTU	2
1. UVOD.....	5
2. DESKRIPTIJA ISTRAŽIVANJA INOVATIVNOSTI MSP-a REGIONA ISTOČNE SRBIJE.....	6
3. STRUKTURALNA ANALIZA REZULTATA ISPITIVANJA INOVATIVNOSTI MSP-a REGIONA ISTOČNE SRBIJE	11
3.1. Statistička komparacija polaznih rezultata ispitivanja inovativnosti MSP-a Istočne Srbije	11
3.2. Strukturalna komparacija vrsta inovacija ispitivanja inovativnosti MSP-a Istočne Srbije	12
3.3. Strukturalna komparacija kadrovske strukture – osnove inovativnosti MSP-a Istočne Srbije	14
3.4. Strukturalna komparacija informatičke i proizvodne opreme – tehničkih sredstava inovativnosti MSP-a Istočne Srbije	15
3.5. Strukturalna komparacija tržišnih uslova inovativnosti MSP-a Istočne Srbije.....	17
3.6. Strukturalna komparacija načina i brzine inovativnosti MSP-a Istočne Srbije	18
3.7. Strukturalna komparacija inovacione politike, načina i izvora inovativnosti MSP-a Istočne Srbije.....	21
3.8. Strukturalna komparacija troškova realizacije inovativnosti MSP-a Istočne Srbije ...	28
3.9. Strukturalna komparacija strateškog pristupa inovativnosti MSP-a Istočne Srbije ...	30
4. SINTETIČKI RANG INOVATIVNOSTI MSP-a REGIONA ISTOČNE SRBIJE	33
4.1. Glavni pokazatelji inovativnosti MSP-a regiona Istočne Srbije razvrstani po standardnim delatnostima*	33
4.2. Analitičko-grafički prikaz ranga MSP-a regiona Istočne Srbije i na osnovu koeficijenata inovativnosti	41
5. ZAKLJUČAK	53

1. UVOD

Imperativ savremenog poslovanja je uspešna inovativna aktivnost preduzeća. Inovativnost preduzeću obezbeđuje veću stabilnost poslovanja i stalni rast profita u dugoročnom smislu nasuprot svim drugim postupcima koji su kratkoročnog ili relativnog karaktera.

Inovativnost malih i srednjih preduzeća (MSP-a) je specifična iz razloga nedovoljnog akumulacionog kapaciteta, nepostojanja samostalnog istraživačko-razvojnog (I&R) sektora. Upućenost na brojne oblike alijansi (udruživanja) postaje imperativ sa svojim prednostima i nedostacima. Prednosti se ogledaju u visokom stepenu fleksibilnosti i diversifikacije poslovnih aktivnosti, a mane u nemogućnosti primene ofanzivne strategije istraživanja i razvoja u oblastima poslovanja. Imitatorska, aplikativna, adaptivna i defanzivna strategija istraživanja i razvoja u sklopu sistema brojnih alijansi sa drugim vodećim poslovnim sistemima i institutima i univerzitetima, odnosno njihovim istraživačko-razvojnim sektorima predstavlja osnov njihove mogućnosti razvoja inovativnog poslovanja u glavnim domenima poslovne aktivnosti: proizvoda, procesa, organizacije i tehnologije, koje se ovde posebno izdvajaju i predstavljaju osnovicu istraživanja inovativnosti MSP-a.

Potencijal inovativnosti MSP-a određuju faktori: kvalifikacione i starosne strukture zaposlenih, raspoloživi informatički resursi i stanje proizvodne opreme, odnosno tehnologije, obim poslovanja izražen kroz obim prodaje, forme realizacije inovativne aktivnosti kroz razne alijanse povezivanja, postojanja inovacione politike, inovacionih ciljeva, njihove strukture i usklađenost sa mogućnostima, determinisanost inovacionih izvora, adekvatnost strukture procenjenih troškova inovacionih aktivnosti, i postojanje strateškog pristupa inoviranju, njegova struktura i usklađenost sa ostalim uslovima sa sistemom motivacije za pospešivanje inovativne aktivnosti.

Istraživanja inovativnosti MSP-a Istočne Srbije 165 MSP-a sa širokom disperzijom glavnih delatnosti (preko 80% međunarodne Klasifikacije delatnosti), u brojnim razuđenim oblastima i sektorima privredne aktivnosti. Rangiranje inovativnosti MSP-a se stoga struktuirano istraživalo skodno klasifikaciji prema glavnim delatnostima. Svrstavanje MSP-a po glavnim delatnostima daje mogućnost validnog poređenja i rangiranja.

U prvom delu se vrši deskripcija istraživanja inovativnosti MSP-a Istočne Srbije kroz detaljan opis strukture istraživanja, anketiranjem top menadžmenta.

U drugom delu studije se daje detaljan pregled kumulativne strukture rezultata istraživanja inovativnosti MSP-a oba područja, statistički pregled podataka od osnovnih polaznih do kros-uporednih rezultata razvrstanih po glavnim delatnostima i ishodima sa sintezom za validno zaključivanje i davanje odgovarajućih ocena i mera za poboljšanje inovativne aktivnosti.

U trećem delu je data detaljna analiza strukture rezultata ispitivanja po glavnim inovativnim pokazateljima rezultata ispitivanja inovativnosti MSP-a regiona posebno Istočne Srbije.

U četvrtom delu je dat sintetički prikaz kumulativnih tabela i grafičkih prikaza rezultata proračuna koeficijenata inovativnosti po adekvatnim značajnostima za određivanje inovativnosti i njihovih potencijala, i rangiranje MSP-a sa jasnom deskripcijom kapaciteta inovativnosti i predlogom mera poboljšanja.

Na kraju, u petom delu su date preporuke za jačanje inovativnosti MSP.

2. DESKRIPCIJA ISTRAŽIVANJA INOVATIVNOSTI MSP-a REGIONA ISTOČNE SRBIJE

Istraživanje inovativnosti je sprovedeno na osnovu anketa top menadžmenta malih i srednjih preduzeća (MPS-a) Istočne Srbije. U anketi su traženi sledeći podaci:

1. Opšti podaci;
2. Poslovna delatnost;
3. Inovaciona delatnost;
4. Struktura zaposlenih u preduzeću;
5. Informatički resursi;
6. Starost opreme;
7. Obim prodaje;
8. Način realizacije inovacionih aktivnosti;
9. Način obavljanja inovacionih aktivnosti;
10. Brzina sprovođenja inovacionih aktivnosti;
11. Inovaciona politika;
12. Inovacioni ciljevi;
13. Inovacioni izvor;
14. Troškovi realizacije inovacija;
15. Strateški pristup inoviranju.

U okviru tačke „**opšti podaci**” postoje podtačke koje se odnose na: naziv preduzeća, matični broj, PIB, pravna forma, adresa, telefon, fax, e-mail i web adresa.

U tački „**poslovna delatnost**” sadržana je pretežna delatnost preduzeća, odnosno, šifra i naziv delatnosti. Tu su takođe, navedeni ključni proizvodi i usluge, kao i kratak opis poslovne delatnosti.

„**Inovaciona delatnost**” sadrži pitanja da li su uvedene inovacije u poslednje tri godine u: proizvodima, uslugama, organizaciji poslovanja, tehnologiji i drugo. Postoji i mogućnost navođenja konkretne novine.

„**Struktura zaposlenih u preduzeću**” daje informacije o ukupnom broju zaposlenih, o njihovom raspoređivanju po kvalifikativnom kriterijumu (NK, SSS, VŠS, VSS i ostalo) i o strukturi zaposlenih prema starosnom kriterijumu (do 30, od 30 do 50 i preko 50 godina).

Broj zaposlenih koji koriste internet i ukupan broj računara govori o „**informatičkim resursima**”.

„**Starost opreme**” se definiše odgovorima: u potpunosti u skladu sa modernim trendovima, u velikoj meri u skladu sa modernim trendovima, delom je zastarela, uglavnom je zastarela, veoma je zastarela.

Po pitanju udaljenosti tržišta „**obim prodaje**“ se iskazuje procentualno kao: prodaja na domaćem tržištu udaljenom manje od 50 km, prodaja na domaćem tržištu udaljenom više od 50 km i prodaja na inostranom tržištu.

„**Način realizacije inovacionih aktivnosti**“ govori da li je određeno preduzeće u poslednje 3 godine imalo neki vid saradnje u inovacionim aktivnostima sa drugim preduzećem, korisnicima i klijentima, konsultantskom kućom, isporučiocima opreme, materijala, komponenata ili softvera, univerzitetima ili drugim visokoobrazovnim institucijama i državnim ili privatnim istraživačkim institutima. Odgovore na pitanja da li je određeno preduzeće inovacione aktivnosti sprovodilo samostalno, u saradnji sa drugim preduzećima ili u saradnji sa naučno-istraživačkim institucijama daje tačka „način obavljanja inovacionih aktivnosti“.

Pitanje u vezi „**brzine sprovođenja inovativnih aktivnosti**“ je uređeno odgovorima: sporo, uglavnom sporo, relativno brzo i veoma brzo. Što se tiče „**inovacione politike**“, ona je regulisana pitanjima: da li određeno preduzeće sistemski i organizovano radi na istraživanju i/ili eksperimentalnom razvoju, da li razvija nekoliko novih koncepta proizvoda (bez obzira da li će ti proizvodi biti realizovani), da li razvija ideje o tome kako da menja svoje postojeće procese (bez obzira da li će ti procesi biti realizovani), da li stalno uči tako što posmatra promene u okruženju i da li iskazuje spremnost za razvoj i prijem novih ideja. Odgovori su formulisani u vidu sledećih iskaza: ne nimalo, u veoma maloj meri, i da i ne, da umereno i da u visokoj meri.

Usmerenost ka inoviranju proizvoda i/ili usluga, procesa, organizacije poslovanja, izvora snabdevanja, komuniciranja, finansija i drugih vrsta je obuhvaćena u stavci „**inovacioni ciljevi**“ u kojoj su raspoloživi odgovori identični kao u „**inovacionoj politici**“, „**inovacionom izvoru**“ i „**strateškom pristupu inoviranju**“.

Obuhvatnost informacija u vezi inovacija koje se dobijaju unutar preduzeća, od drugog privrednog društva, konkurencije, korisnika, kupaca, klijenata, isporučioaca opreme, materijala ili softvera, od visoko obrazovnih institucija i univerziteta, vladinih institucija, strukovnih udruženja, nevladinih organizacija, patentiranih rešenja, sa profesionalnih konferencija, iz stručne literature, sa interneta, sa sajma, izložbe ili sličnog izlaganja sadržane su u stavci „**inovacioni izvor**“.

Iskazi: bez troškova, mali troškovi, umereni troškovi, veliki troškovi i izuzetno veliki troškovi daju odgovore o visini „**troškova realizacije inovacija**“ u vezi: istraživanja i razvoja unutar privrednog društva, obezbeđenja usluga razvoja izvan privrednog društva, nabavke mašina i proizvodne opreme, pribavljanja tehnologije „sa strane“, tehničke dokumentacije, obuke kadrova koji rade na inovacijama i uvođenja inovativnog proizvoda na tržište (promocija i reklamiranje).

„**Strateški pristup inoviranju**“ obuhvata pitanja u vezi posedovanja strateškog pristupa inovacija, organizovanog sistema za prikupljanje inovativnih predloga, organizovanog sistema za procenu inovativnih predloga, sistema za primenu uspešno ocenjenih inovativnih predloga, standardizovane procedure za dalje prilagođavanje i usavršavanje primenjenih inovacija i sistema za nagrađivanje kadrova koji rade na inovacijama.

Ilustracije radi, u nastavku je dat primer jedne ankete ispitivanja inovativnosti MSP-a čiji je format dat na slici br. 2.1.

Sl. 2.1. Anketa ispitivanja inovativnosti MSP-a

OPŠTI PODACI						
Naziv preduzeća: xxxx						
Matični broj			PIB			
Pravna forma	↑ PREDUZETNIK	DOO	↑ AD		OSTALO	
Adresa	xxxxx					
Telefon:	Fax:	E-mail	Web:			
POSLOVNA DELATNOST						
Pretežna delatnost preduzeća:						
Šifra		Naziv				
Ključni proizvodi i usluge.						
Naziv			Kratak opis			
INOVACIONA DELATNOST:						
Da li ste poslednje tri godine uveli novine u : ↑						
Proizvodima	Uslugama	Organizaciju poslovanja	Tehnologiju			
Drugo ↑ (navesti šta)						
Broj zaposlenih						
1. Procenite strukturu zaposlenih u Vašem preduzeću po pitanju kvalifikacija						
	NK	SSS	VŠS	VSS	Ostalo:	
Ukupno						
2. Ukupan broj zaposlenih						
Godine starosti			Broj zaposlenih			
Do 30 godina						
Od 30 – 50 godina						
Preko 50 godina						
Informatički resursi						
3. Procenite informatičke resurse u Vašem preduzeću					Broj	
3.1 Zaposleni koji koriste internet						
3.2 Ukupno računara						
Starost proizvodne opreme						
4. Da li je Vaša proizvodna oprema u skladu sa modernim trendovima?						
U potpunosti	U velikoj meri	Delom je zastarela	Uglavnom je zastarela	Veoma je zastarela		
Obim prodaje						
5. Procenite obim prodaje Vašeg preduzeća po pitanju udaljenosti tržišta						
5.1. Prodaja na domaćem tržištu udaljenom manje od 50 km						
5.2. Prodaja na domaćem tržištu udaljenom više od 50 km						
5.3. Prodaja na inostranom tržištu						
Ukupno:						
Način realizacije inovacionih aktivnosti						
Da li je Vaše preduzeće za zadnje tri godine imalo neki vid saradnje u inovacionim aktivnostima sa:					Da	Ne
1. drugim preduzećem						
2. korisnicima i klijentima						
3. konsultantskom kućom						
4. isporučiocima opreme, materijala, komponenata ili softvera						
5. univerzitetima ili drugim visokoobrazovnim institucijama						
6. državnim ili privatnim istraživačkim institutima						
Način obavljanja inovacionih aktivnosti						

7. Da li je Vaše preduzeće inovacione aktivnosti sprovodilo?		Da	Ne			
7.1. Samostalno						
7.2. U saradnji sa drugim preduzećima						
7.3. U saradnji sa naučno – istraživačkim institucijama						
Brzina sprovođenja inovativnih aktivnosti						
8. U Vašem preduzeću inovacije se sprovode?						
Sporo	Uglavnom sporo	Relativno brzo	Veoma brzo			
Inovaciona politika						
9.	Da li je Vaše preduzeće:	Ne nimalo	U veoma maloj meri	I da i ne	Da umereno	Da u visokoj meri
9.1.	sistemski i organizovano radi na istraživanju i/ili eksperimentalnom razvoju?					
9.2.	razvija nekoliko novih koncepta proizvoda (bez obzira da li će ti proizvodi biti realizovani)?					
9.3.	razvija ideje o tome kako da menja svoje postojeće procese (bez obzira da li će ti procesi biti realizovani)?					
9.4.	stalno uči tako što je posmatra promene u okruženju?					
9.5.	iskazuje spremnost za razvoj i prijem novih ideja?					
Inovacioni ciljevi						
10.	Kada razmišljate o budućnosti Vašeg preduzeća, Vi ste usmereni na:	Ne nimalo	U veoma maloj meri	I da i ne	Da umereno	Da u visokoj meri
10.1.	Inoviranje proizvoda i/ili usluga					
10.2.	Inoviranje procesa					
10.3.	Inoviranje organizacije poslovanja					
10.4.	Inoviranje izvora snabdevanja					
10.5.	Inoviranje komuniciranja					
10.6.	Inoviranje finansija					
10.7.	Inoviranje druge vrste					
Inovacioni izvor						
11.	kada se Vaše preduzeće bavi inovacijama, Vi informacije uzimate (dobijate):	Ne nikada	Uglavnom ne	I da i ne	Da uglavnom	Da u velikoj meri
11.1.	unutar Vašeg preduzeća					
11.2.	od drugog preduzeća					
11.3.	od konkurencije					
11.4.	od korisnika, kupaca, klijenata					
11.5.	od isporučioaca opreme, materijala ili softvera					
11.6.	od visoko obrazovnih institucija i univerziteta					
11.7.	od vladinih institucija					
11.8.	od strukovnih udruženja					
11.9.	od nevladinih organizacija					
11.10.	od patentiranih rešenja					
11.11.	sa profesionalnih konferencija					
11.12.	iz stručne literature					
11.13.	sa interneta					
11.14.	sa sajma, izložbe ili sličnog izlaganja					
12.	Procenite sledeće troškove					
12.1.	Istraživanje i razvoj unutar preduzeća					
12.2.	Obezbeđenje usluga razvoja izvan preduzeća					
12.3.	Nabavka mašina i proizvodne opreme vezano za realizaciju inovacija					
12.4.	Pribavljanje tehnologije „sa strane“ (izvan preduzeća) vezano za					

	realizaciju inovacija					
12.5.	Tehnička dokumentacija					
12.6.	Obuka kadrova koji rade na inovacijama					
12.7.	Uvođenje inovativnog proizvoda na tržište (Promocija i reklamiranje)					
Strateški pristup inoviranju						
13. Da li Vaše preduzeće:	Ne nimalo	U veoma maloj meri	I da i ne	Da umereno	Da u visokoj meri	
13.1. ima strateški pristup inovacijama						
13.2. ima organizovan sistem za prikupljanje inovativnih predloga						
13.3. ima organizovani sistem za procenu inovativnih predloga						
13.4. ima sistem za primenu uspešno ocenjenih inovativnih predloga						
13.5. ima standardizovane procedure za dalje prilagođavanje i usavršavanje primenjenih inovacija						
13.6. ima sistem za nagrađivanje kadrova koji rade na inovacijama						

3. STRUKTURALNA ANALIZA REZULTATA ISPITIVANJA INOVATIVNOSTI MSP-a REGIONA ISTOČNE SRBIJE

3.1. Statistička komparacija polaznih rezultata ispitivanja inovativnosti MSP-a Istočne Srbije

Istraživanje inovativnosti MSP-a Istočne Srbije je obuhvatilo 165 MSP-a iz Istočne Srbije datim anketiranjem top menadžmenta.

Sprovedena ispitivanja inovativnosti MSP-a Istočne Srbije polaze od obaveznog dela Ankete prikupljanja osnovnih podataka kao što je „pravna forma“ registracije malih i srednjih preduzeća (MSP-a). „Pravna forma“ ispitanih MSP-a Istočne Srbije predstavljena je tabelarno (Tab.3.1.).

Tab. 3.1. Strukturalna analiza pravne forme ispitanih 165 MSP-a Istočne Srbije

Pravna forma	Broj	Procenti	Procenti na odgovore
Preduzeće	122	73,1	73,9
DOO	34	20,4	20,6
AD	1	0,6	0,6
Ostalo	8	4,8	4,8
Total	165	98,8	100,0
Bez odgovora	2	1,2	
Total	165	100,0	

Radi validnosti strukturalne analize ispitanih uzorka tj., njihove komparacije i izračunavanje inovativnog potencijala kroz adekvatne koeficijente inovativnosti, neophodno je identifikovati delatnosti po Međunarodnoj standardnoj klasifikaciji ekonomskih delatnosti. Od standardnih 17 ekonomskih delatnosti identifikovano je 14 delatnosti čije je učešće u apsolutnim vrednostima i procentualnom učešću prikazano u tabeli 3.2.

Tab.3.2. Strukturalna analiza učešća identifikovanih delatnosti po Međunarodnoj standardnoj klasifikaciji ekonomskih delatnosti

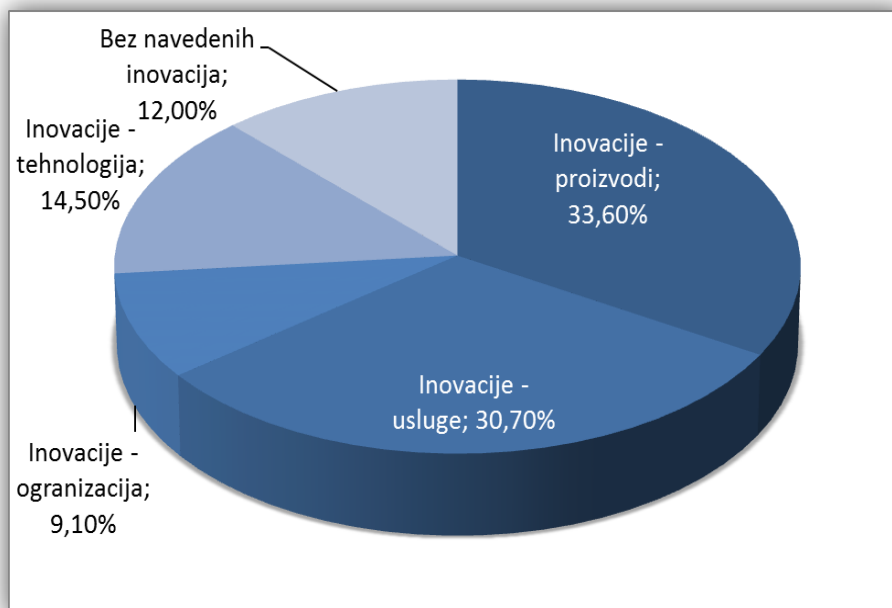
Šifra delatnosti		
1. Poljoprivreda, lov i šumarstvo	Broj	7
	%	4,2%
2. Ribarstvo	Broj	0
	%	0,0%
3. Vađenje ruda i kamena	Broj	0
	%	0,0%
4. Prerađivačka industrija	Broj	68
	%	41,0%
5. Proizvodnja električne energije, gasa i vode	Broj	3
	%	1,8%

6. Građevinarstvo	Broj	4
	%	2,4%
7. Trgovina na veliko i malo, opravka vozila, predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	Broj	23
	%	13,9%
8. Hoteli i restorani	Broj	26
	%	16,3%
9. Saobraćaj, skladištenje i veze	Broj	1
	%	0,6%
10. Finansijsko poslovanje	Broj	1
	%	0,6%
11. Poslovanje nekretnina, iznajmljivanje i poslovne usluge	Broj	8
	%	4,8%
12. Ostale komunalne, društvene i lične usluge	Broj	21
	%	12,7%
13. Zdravstvena zaštita i socijalni rad	Broj	2
	%	1,2%
14. Obrazovanje	Broj	1
	%	0,6%
TOTAL	Broj	165
	%	100,0%

Zapaža se preovlađujuće učešće **prerađivačke industrije** 41% što ukazuje na preovladajuću upućenost MSP-a na inovativnost proizvoda i usluga. Heterogenost učešća ostalih ekonomskih delatnosti i njihova asimetrična neuravnoteženost onemogućava detaljnu validnu strukturalnu komparativnu analizu, već parcijalno pokazivanje njihovog inovativnog potencijala.

3.2. Strukturalna komparacija vrsta inovacija ispitivanja inovativnosti MSP-a Istočne Srbije

Strukturalna analiza podrazumeva neophodnost jasnog, grafičkog prikaza učešća pojedinih vrsta inovacija. Stoga se, a shodno zapaženoj karakteristici analiziranog uzorka struktura inovacione aktivnosti MSP-a Istočne Srbije prikazuje parcijalno (Sl. 3.1. i Tab. 3.3)

SI. 3.1. Struktura inovacione aktivnosti 165 MSP-a Istočne Srbije

Kroz strukturu inovacione aktivnosti (Tab. 3.3.) dat je pregled sprovedenih inovacija malih i srednjih preduzeća sa područja Istočne Srbije.

Tab. 3.3. Struktura inovacione aktivnosti 165 MSP-a regiona Istočne Srbije

Inovaciona aktivnost	Inovacije - proizvodi	Inovacije - usluge	Inovacije - organizacija	Inovacije - tehnologija	Bez navedenih inovacija
Broj inovacija	81	74	22	35	29
% strukture u odnosu na ukupan broj inovacija	33,6%	30,7%	9,1%	14,5%	12,0%
Bez inovacija	86	93	145	132	138

Pažljivom analizom strukture inovacija (po vodećoj međunarodnoj klasifikaciji inovacija OECD-1972) uočava se da je učešće inovacije proizvoda (proizvod+usluga=proizvod) preko 64% procenata, koje sa uključenjem inovacije procesa (tehnologija) od 14,5% predstavlja oko 80% ukupne inovacione aktivnosti, što upućuje na zaključak da se radi o vrlo dobrom karakteru inovacione aktivnosti.

Fleksibilnost MSP-a, sa odgovarajućim stepenom brzine inovacija u odgovarajućoj alijansi saradnje u načinu inovativne aktivnosti daje mogućnost daljeg jačanja konkurentnosti i uvećanju uspešne poslovne aktivnosti. Stoga se na osnovu ovog faktora može dati zadovoljavajuća vrlo dobra ocena inovativnosti MSP-a regiona Istočne Srbije.

Izostanak odgovora po datim vrstama inovacija u značajnom broju ukazuje takođe, na visok stepen neiskorišćenih kapaciteta inovacione aktivnosti MSP-a, što daje osnov za značajan prostor porasta inteziteta razvoja istih.

3.3. Strukturalna komparacija kadrovske strukture – osnove inovativnosti MSP-a Istočne Srbije

Kadrovska struktura predstavlja osnov-temelj inovativne aktivnosti preduzeća. Stoga se u ispitivanju inovativnosti istraživala starosna, kvalifikaciona struktura sa obaveznom statističkom raspodelom broja zaposlenih po pojedinačnom slučaju MSP-a i u ukupnom uzorku kroz međusobno poređenje dela Istočne Srbije što je prikazano tabelarno (Tab. 3.5.)

Tab. 3.4. Statistički podaci broja zaposlenih 165 MSP-a regiona

Statistički podaci broja zaposlenih	
Prosečan broj zaposlenih	6,45
95% interval od proseka	4.18
	8.71
Median	2,00
Variance	215,095
Std. Deviation	14,666
Minimum	1
Maximum	117

Struktura rasporeda broja zaposlenih u 165 MSP-a regiona Istočne Srbije iskazana statističkom analizom (Tab. 3.4.) ukazuje na odgovarajući prosečan broj po organizaciji ali sa visokom varijancom što onemogućava validno iskazivanje pokazatelja inovativnosti po zaposlenom i onemogućava korektno rangiranje po ovom kriterijumu. To ukazuje na neophodnost uravnotežavanja broja zaposlenih po srednjoj vrednosti koji se kreće oko 6 zaposlenih po jednoj organizaciji MSP-a.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih u 165 MSP-a regiona Istočne Srbije prikazana je tabelarno u apsolutnim brojevima učešća i procentima (Tab. 3.5.)

Tab. 3.5. Kvalifikaciona struktura zaposlenih 165 MSP-a regiona Istočne Srbije

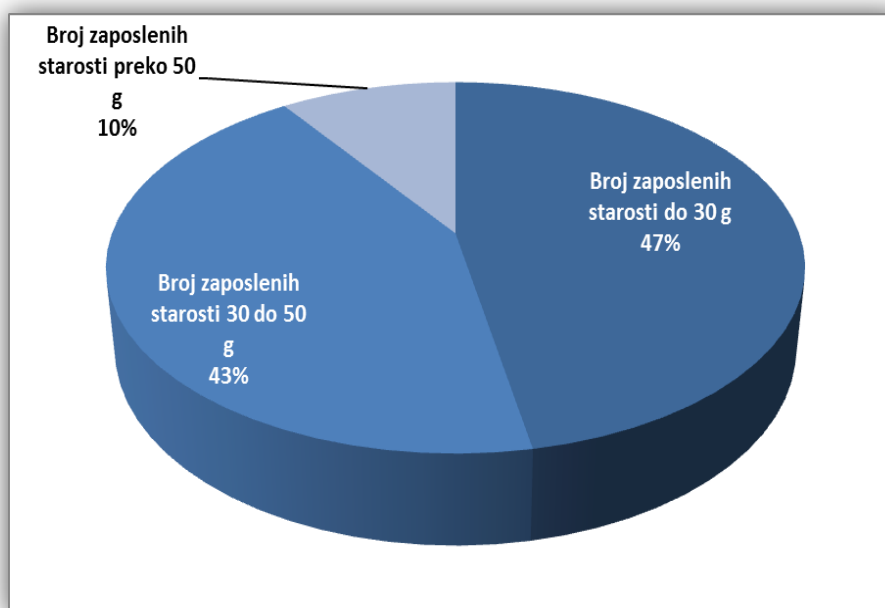
Kvalifikaciona struktura zaposlenih	Zaposleni NK	Zaposleni SSS	Zaposleni VŠS	Zaposleni VSS	Zaposleni ostali
Broj zaposlenih	27	143	61	44	1
% strukture u odnosu na ukupan broj zaposlenih	9,8%	51,8%	22,1%	15,9%	0,4%
Bez odgovora	140	24	106	123	166

Učešće zaposlenih sa srednjom stručnom spremom od 51,8% i sa višom stručnom spremom od 22,1%, uz prisustvo 15,9% sa visokom stručnom spremom ukazuje na značajan potencijal nosioca inovativne aktivnosti kadrovske strukture koja se podudara sa svetskim iskustvima razvijenih zemalja.

Starosna struktura zaposlenih u 165 MSP-a regiona Istočne Srbije (Tab.3.6. i Sl. 3.2.) sa oko 32% mlađih od 30 godina, sa 29,3% starosti između 30 i 50 godina, a shodno poznavanju krive životnog ciklusa profesionalca, njegove inovativnosti u funkciji starosne dobi može se reći da se radi o vrlo dobroj strukturi sa aspekta potencijala zaposlenih. Naime, u mlađoj kadrovskoj strukturi inovativnost je veća a u starijoj, posebno posle 55 godine značajno opada, te se može zaključiti da analizirane organizacije imaju visoki potencijal i očekivanje rasta inovativne aktivnosti zaposlenih.

Tab.3.6. Starosna struktura zaposlenih 165 MSP-a regiona Istočne Srbije

Starosna struktura zaposlenih	Broj zaposlenih starosti do 30 g	Broj zaposlenih starosti 30 do 50 g	Broj zaposlenih starosti preko 50 g
Odgovor	88	136	52
% strukture u odnosu na ukupan broj zaposlenih	31,9%	29,3%	6,6%
Bez odgovora	79	31	115

Sl.3.2. Starosna struktura zaposlenih 165 MSP-a regiona Istočne Srbije

3.4. Strukturalna komparacija informatičke i proizvodne opreme – tehničkih sredstava inovativnosti MSP-a Istočne Srbije

Strukturalna komparacija zastupljenosti informatičkih resursa i njihovog korišćenja kao i zastarelost raspoložive proizvodne opreme MSP-a regiona Istočne Srbije prikazana je

statističkim kumulativnim pokazateljima u tabelama 3.7. i 3.8. Uravnoteženost posmatranih pokazatelja je izražena i daje slične uslove razvoja inovativne delatnosti MSP-a regiona.

Tab. 3.7. Pregled zastupljenosti informatičkih resursa i korišćenja istih u 165 MSP-a regiona

Zaposleni koji koriste internet	Prosečna vrednost	2,1
	Std. devijacija	2,90
	Sum-skor	342
	Minimum	0
	Maximum	20
Ukupno računara	Prosečna vrednost	2,2
	Std. devijacija	3,04
	Sum-skor	356
	Minimum	0
	Maximum	18

Tab. 3.8. Raspored proizvodne opreme prema starosti u 165 MSP-a regiona

Da li je Vaša proizvodna oprema u skladu sa modernim trendovima?	U potpunosti	3,8%
	U velikoj meri	27,0%
	Delom je zastarela	45,9%
	Uglavnom je zastarela	20,1%
	Veoma je zastarela	3,1%

Raspoloživost informaciono-komunikacione opreme (Tab. 3.7.) po zaposlenom i savremenost proizvodne opreme (Tab. 3.8.) u 165 MSP-a regiona Istočne Srbije, ukazuje na veoma povoljan indikator stanja infrastrukture i tehnike, koja omogućava adekvatno kreativno ispoljavanje inovativnog potencijala zaposlenih. Posebno se ističe podatak da je preko 70% proizvodne opreme u skladu sa modernim trendovima. Takođe, nasuprot tome 3,1% veoma zastarele opreme ukazuje na to da je jako malo zaostajanje u odnosu na svetske trendove i daje visok infrastrukturni tehničko-tehnološki potencijel u kumulativnom sagledavanju.

Tab. 3.9. Pregled zastupljenosti inormatičkih resursa i korišćenja istih u 165 MSP-a regiona Istočne Srbije

Informatički resursi	Zaposleni koji koriste internet	Ukupno računara
Odgovor	160	162
Bez odgovora	7	5

Tab. 3.10. Raspored proizvodne opreme prema starosti u 165 MSP-a regiona Istočne Srbije

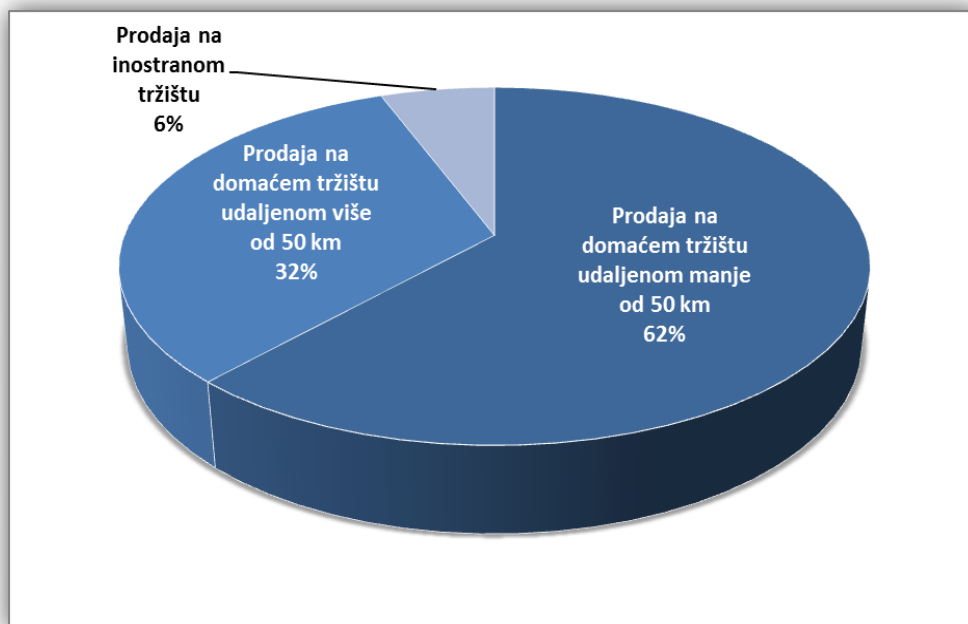
Da li je Vaša proizvodna oprema u skladu sa modernim trendovima?		
Raspored proizvodne opreme prema starosti	Broj	Procenti
U potpunosti	6	3,6
U velikoj meri	43	25,7
Delom je zastarela	73	43,7
Uglavnom je zastarela	32	19,2
Veoma je zastarela	5	3,0
Total	159	95,2
Bez odgovora	8	4,8
Total	165	100,0

3.5. Strukturalna komparacija tržišnih uslova inovativnosti MSP-a Istočne Srbije

Struktura rasporeda prodaje na tržištu, na domaćem (62%) i inostranom (6%), i na domaćem tržištu na rastojanju većem od 50 km (32%) (Tab. 3.11. i Sl. 3.3.) 165 MSP-a regiona Istočne Srbije ukazuje na nedovoljno učešće prodaje na inostranom tržištu, što uglavnom znači da je prodaja lokalnog karaktera uz nedostatak elektronske kupovine i adekvatne distributivne mreže. To znači da postoji velika rezerva u povećanju tržišnih inovacija koje nisu detaljno analizirane u ovom istraživanju, ali se mogu značajno uvećati u narednom periodu. Takođe, lokalnost prodaje umanjuje interaktivni izvor inovacija jer se radi o smanjenom stepenu konkurentske „saradnje“.

Tab. 3.11. Raspored prodaje po tržišnom kriterijumu 165 MSP-a regiona Istočne Srbije

Raspored prodaje po tržišnom kriterijumu	Prodaja na domaćem tržištu udaljenom manje od 50 km	Prodaja na domaćem tržištu udaljenom više od 50 km	Prodaja na inostranom tržištu
Odgovor	139	73	13
% strukture	61,8%	32,4%	5,8%
Bez odgovora	28	94	154

Slika 3.3. Raspored prodaje po tržišnom kriterijumu 165 MSP-a regiona Istočne Srbije

3.6. Strukturalna komparacija načina i brzine inovativnosti MSP-a Istočne Srbije

Stvaranje brojnih formi alijansi realizacije inovativne aktivnosti postala je savremena nezaobilazna tekovina naučno-tehničkog progressa koja za posledicu ima unapređenje inteziteta inovativnosti preduzeća. Kumulativni, strukturalni uporedni pregled načina realizacije inovativne delatnosti MSP-a pograničnog regiona Istočne Srbije i kroz alijanse sa drugim preduzećima, sa korisnicima i klijentima, sa konsultantskim kućama, sa isporučiocima opreme i softvera, sa univerzitetima i istraživačkim kućama (Tab. 3.12.), samostalno, sa drugim preduzećima ili sa istraživačkim institucijama (Tab. 3.13.) prikazan je tabelarno.

Tab. 3.12. Struktura načina realizacije inovacionih aktivnosti 165 MSP-a regiona

Saradnja u inovacionim aktivnostima sa drugim preduzećem	Da	39,4%
	Ne	60,6%
Saradnja u inovacionim aktivnostima sa korisnicima i klijentima	Da	34,6%
	Ne	65,4%
Saradnja u inovacionim aktivnostima sa konsultantskom kućom	Da	14,2%
	Ne	85,8%
Saradnja u inovacionim aktivnostima sa isporučiocima opreme i softvera	Da	59,2%
	Ne	40,8%
Saradnja u inovacionim aktivnostima sa univerzitetima	Da	5,5%
	Ne	94,5%
Saradnja u inovacionim aktivnostima sa istraživačkim institutima	Da	6,3%
	Ne	93,7%

Tab. 3.13. Struktura načina obavljanja inovacionih aktivnosti 165MSP-a regiona

Firma inovacione aktivnosti sprovodi samostalno	Da	95,3%
	Ne	4,7%
Firma inovacione aktivnosti sprovodi sa drugim firmama	Da	38,3%
	Ne	61,7%
Firma inovacione aktivnosti sprovodi sa istraživačkim institucijama	Da	6,0%
	Ne	94,0%

Tab. 3.14. Pregled odgovora od ukupno anketiranih 165 MSP-a regiona Istočne Srbije u vezi načina realizacije inovacionih aktivnosti

Pregled odgovora MSP – Način realizacije inovacionih aktivnosti	Saradnja u inovacionim aktivnostima sa drugim preduzećem	Saradnja u inovacionim aktivnostima sa korisnicima i klijentima	Saradnja u inovacionim aktivnostima sa konsultantskom kućom	Saradnja u inovacionim aktivnostima sa isporučiocima opreme i softvera	Saradnja u inovacionim aktivnostima sa univerzitetima	Saradnja u inovacionim aktivnostima sa istraživačkim institutima
Odgovor	132	130	127	130	128	127
Bez odgovora	35	37	40	37	39	40

Struktura načina realizacije inovativne aktivnosti date u tabeli 3.14. i njihovo pojedinačno procentualno učešće (Tab. 3.15.) ukazuje na nedopustivo zanemarivanje saradnje sa istraživačkim institucijama od samo 6,3%, dok je saradnja sa isporučiocima opreme i softvera visoka o oko 60% što se može okarakterisati težnom ubrzanja inovativne delatnosti korišćenja gotovih tuđih znanja i strateškom orijentacijom sledbenika „drugi bolji“ radi ubrzanijeg povećanja prihoda, odnosno povećanja inteziteta povraćaja kapitala. Dugoročno, bez obzira na kratkoročne koristi to umanjuje inovativni kapacitet MSP-a, i dovodi do zavisničkog odnosa u inovativnoj aktivnosti sa tendencijom prelaska na jedino preostalu strategiju istraživanja i razvoja a to je aplikativna strategija – večnog zaostajanja.

Tab. 3.15. Struktura načina realizacije inovacionih aktivnosti 165 MSP-a regiona Istočne Srbije

Struktura načina realizacije inovacionih aktivnosti	Da	Ne
Saradnja u inovacionim aktivnostima sa drugim preduzećem	39,4%	60,6%
Saradnja u inovacionim aktivnostima sa korisnicima i klijentima	34,6%	65,4%
Saradnja u inovacionim aktivnostima sa konsultantskom kućom	14,2%	85,8%
Saradnja u inovacionim aktivnostima sa isporučiocima opreme i softvera	59,2%	40,8%
Saradnja u inovacionim aktivnostima sa univerzitetima	5,5%	94,5%
Saradnja u inovacionim aktivnostima sa istraživačkim institutima	6,3%	93,7%

Takođe, se slični zaključci mogu izreći posmatrajući strukturu načina obavljanja inovativne aktivnosti (Tab. 3.15. i Tab. 3.16.) sa neznatnim razlikama uz napomenu preovladajućeg nesamostalnog (sa drugim firmama) načina obavljanja inovativne aktivnosti (oko 40%), (prisustvo kontradiktornosti u izjašnjavanju o 95,3% samostalnog obavljanja!) što potvrđuje aplikativni karakter inovacione aktivnosti.

Tab. 3.16. Pregled odgovora MSP od ukupno anketiranih 165 MSP-a regiona Istočne Srbije u vezi načina obavljanja inovacionih aktivnosti

Pregled odgovora MSP – Način obavljanja inovacionih aktivnosti	Firma inovacione aktivnosti sprovodi samostalno	Firma inovacione aktivnosti sprovodi drugim firmama	Firma inovacione aktivnosti sprovodi sa istraživačkim institucijama
Odgovor	129	120	117
Bez odgovora	38	47	50

Tab. 3.17. Struktura načina obavljanja inovacionih aktivnosti 165 MSP-a regiona Istočne Srbije

Struktura načina obavljanja inovacionih aktivnosti	Da	Ne
Firma inovacione aktivnosti sprovodi samostalno	95,3%	4,7%
Firma inovacione aktivnosti sprovodi drugim firmama	38,3%	61,7%
Firma inovacione aktivnosti sprovodi sa istraživačkim institucijama	6,0%	94,0%

Tab. 3.18. Struktura brzine sprovođenja inovativnih aktivnosti 165 MSP-a regiona Istočne Srbije

U Vašem preduzeću inovacije se sprovode?				
Struktura brzine sprovođenja inovativnih aktivnosti	Broj	Procenti	Odgovor Percent	Kumulatini procenti
Sporo	1	0,6	0,9	0,9
Uglavnom sporo	11	6,6	9,6	10,4
Relativno brzo	90	53,9	78,3	88,7
Veoma brzo	13	7,8	11,3	100,0
Total	115	68,9	100,0	
Bez odgovora	52	31,1		
Total	165	100,0		

3.7. Strukturalna komparacija inovacione politike, načina i izvora inovativnosti MSP-a Istočne Srbije

Kumulativni prikaz strukture karaktera inovacione politike regiona Istočne njihovog procentualnog učešća u gradaciji: nimalo, u maloj meri, „i da i ne“, umereno i u visokoj meri dat je tabelarno (Tab. 3.19.):

Tab. 3.19. Struktura inovacione politike 165 MSP-a regiona

Firma sistemski i organizovano radi na istraživanju	Ne nimalo	60,9%
	U veoma maloj meri	19,6%
	I da i ne	4,3%
	Da umereno	11,6%
	Da u visokoj meri	3,6%
Firma razvija nekoliko novih koncepta proizvoda	Ne nimalo	15,3%
	U veoma maloj meri	47,4%
	I da i ne	23,4%
	Da umereno	9,5%
	Da u visokoj meri	4,4%
Firma razvija ideje o tome kako da menja svoje postojeće procese	Ne nimalo	27,5%
	U veoma maloj meri	34,8%
	I da i ne	17,4%
	Da umereno	11,6%
	Da u visokoj meri	8,7%
Firma stalno uči	Ne nimalo	1,4%
	U veoma maloj meri	1,4%
	I da i ne	13,8%
	Da umereno	38,4%
	Da u visokoj meri	44,9%
Firma iskazuje spremnost za razvoj i prijem novih ideja	Ne nimalo	0,0%
	U veoma maloj meri	0,7%
	I da i ne	15,1%
	Da umereno	37,4%
	Da u visokoj meri	46,8%
Firma sistemski i organizovano radi na istraživanju	Prosečna vrednost	1,8
	Std. devijacija	1,18
	Sum-skor	245
Firma razvija nekoliko novih koncepta proizvoda	Prosečna vrednost	2,4
	Std. devijacija	1,00
	Sum-skor	329
Firma razvija ideje o tome kako da menja svoje postojeće procese	Prosečna vrednost	2,4
	Std. devijacija	1,25
	Sum-skor	330
Firma stalno uči	Prosečna vrednost	4,2
	Std. devijacija	,85
	Sum-skor	585
Firma iskazuje spremnost za razvoj i prijem novih ideja	Prosečna vrednost	4,3
	Std. devijacija	,75
	Sum-skor	598

Kumulativni prikaz strukture karaktera inovacionih ciljeva regiona Istočne Srbije i, njihovog procentualnog učešća u gradaciji: nimalo, u maloj meri, „i da i ne“, umereno i u visokoj meri dat je tabelarno (Tab. 3.20.):

Tab. 3.20. Struktura inovacionih ciljeva 165 MSP-a regiona

Inoviranje proizvoda i/ili usluga	Ne nimalo	0,0%
	U veoma maloj meri	1,9%
	I da i ne	16,4%
	Da umereno	50,3%
	Da u visokoj meri	31,4%
Inoviranje procesa	Ne nimalo	14,8%
	U veoma maloj meri	31,0%
	I da i ne	23,9%
	Da umereno	11,6%
	Da u visokoj meri	18,7%
Inoviranje organizacije poslovanja	Ne nimalo	18,5%
	U veoma maloj meri	37,6%
	I da i ne	17,8%
	Da umereno	7,6%
	Da u visokoj meri	18,5%
Inoviranje izvora snabdevanja	Ne nimalo	5,7%
	U veoma maloj meri	14,6%
	I da i ne	31,8%
	Da umereno	34,4%
	Da u visokoj meri	13,4%
Inoviranje komuniciranja	Ne nimalo	13,4%
	U veoma maloj meri	40,8%
	I da i ne	17,8%
	Da umereno	11,5%
	Da u visokoj meri	16,6%
Inoviranje finansija	Ne nimalo	0,6%
	U veoma maloj meri	8,9%
	I da i ne	30,6%
	Da umereno	43,3%
	Da u visokoj meri	16,6%
Inoviranje druge vrste	Ne nimalo	25,5%
	U veoma maloj meri	39,6%
	I da i ne	16,8%
	Da umereno	8,7%
	Da u visokoj meri	9,4%
Inoviranje proizvoda i/ili usluga	Prosečna vrednost	4,1
	Std. devijacija	0,74
	Sum-skor	654
Inoviranje procesa	Prosečna vrednost	2,9
	Std. devijacija	1,33
	Sum-skor	447
Inoviranje organizacije poslovanja	Prosečna vrednost	2,7
	Std. devijacija	1,36
	Sum-skor	424
Inoviranje izvora snabdevanja	Prosečna vrednost	3,4
	Std. devijacija	1,07
	Sum-skor	526

Inoviranje komuniciranja	Prosečna vrednost	2,8
	Std. devijacija	1,30
	Sum-skor	435
Inoviranje finansija	Prosečna vrednost	3,7
	Std. devijacija	0,88
	Sum-skor	575
Inoviranje druge vrste	Prosečna vrednost	2,4
	Std. devijacija	1,22
	Sum-skor	353

Kumulativni prikaz strukture karaktera inovacionih izvora regiona Istočne Srbije njihovog procentualnog učešća u gradaciji: nimalo, u maloj meri, „i da i ne“, umereno i u visokoj meri dat je tabelarno (Tab. 3.21.):

Tab. 3.21. Struktura inovacionog izvora 165 MSP-a regiona i njihova statistička analiza radi adekvatne komparacije

Informacije uzimamo unutar našeg preduzeća	Ne nikada	1,3%
	Uglavnom ne	47,4%
	I da i ne	35,3%
	Da uglavnom	7,1%
	Da u velikoj meri	9,0%
Informacije uzimamo od drugog preduzeća	Ne nikada	2,5%
	Uglavnom ne	24,7%
	I da i ne	48,7%
	Da uglavnom	19,0%
	Da u velikoj meri	5,1%
Za inovacije informacije uzimamo od konkurencije	Ne nikada	3,2%
	Uglavnom ne	25,0%
	I da i ne	53,8%
	Da uglavnom	14,7%
	Da u velikoj meri	3,2%
Informacije uzimamo od korisnika, kupaca, klijenata	Ne nikada	0,0%
	Uglavnom ne	24,5%
	I da i ne	32,7%
	Da uglavnom	29,6%
	Da u velikoj meri	13,2%
Informacije uzimamo od isporučiooca opreme,	Ne nikada	1,9%
	Uglavnom ne	14,1%
	I da i ne	25,6%
	Da uglavnom	50,6%
	Da u velikoj meri	7,7%
Informacije uzimamo od univerziteta	Ne nikada	52,3%
	Uglavnom ne	25,5%
	I da i ne	10,5%
	Da uglavnom	7,2%
	Da u velikoj meri	4,6%
Informacije uzimamo od vladinih institucija	Ne nikada	56,8%
	Uglavnom ne	32,9%
	I da i ne	5,2%

	Da uglavnom	1,9%
	Da u velikoj meri	3,2%
Informacije uzimamo od strukovnih udruženja	Ne nikada	57,1%
	Uglavnom ne	27,6%
	I da i ne	7,1%
	Da uglavnom	3,8%
	Da u velikoj meri	4,5%
Informacije uzimamo unutar našeg preduzeća	Prosečna vrednost	2,8
	Std. devijacija	0,95
	Sum-skor	429
Informacije uzimamo od drugog preduzeća	Prosečna vrednost	3,0
	Std. devijacija	0,86
	Sum-skor	473
Za inovacije informacije uzimamo od konkurencije	Prosečna vrednost	2,9
	Std. devijacija	0,80
	Sum-skor	452
Informacije uzimamo od korisnika, kupaca, klijenata	Prosečna vrednost	3,3
	Std. devijacija	,99
	Sum-skor	527
Informacije uzimamo od isporučioća opreme,	Prosečna vrednost	3,5
	Std. devijacija	0,90
	Sum-skor	543
Informacije uzimamo od univerziteta	Prosečna vrednost	1,9
	Std. devijacija	1,15
	Sum-skor	285
Informacije uzimamo od vladinih institucija	Prosečna vrednost	1,6
	Std. devijacija	0,92
	Sum-skor	251
Informacije uzimamo od strukovnih udruženja	Prosečna vrednost	1,7
	Std. devijacija	1,06
	Sum-skor	267
Informacije uzimamo od nevladinih organizacija	Ne nikada	61,3%
	Uglavnom ne	28,4%
	I da i ne	5,2%
	Da uglavnom	2,6%
	Da u velikoj meri	2,6%
Informacije uzimamo od patentiranih rešenja	Ne nikada	65,8%
	Uglavnom ne	26,3%
	I da i ne	5,3%
	Da uglavnom	1,3%
	Da u velikoj meri	1,3%
Za inovacije informacije uzimamo sa profesionalnih konferencija	Ne nikada	55,8%
	Uglavnom ne	19,2%
	I da i ne	12,8%
	Da uglavnom	6,4%
	Da u velikoj meri	5,8%
Informacije uzimamo iz stručne literature	Ne nikada	40,6%
	Uglavnom ne	14,2%
	I da i ne	16,1%
	Da uglavnom	16,8%
	Da u velikoj meri	12,3%
Informacije uzimamo sa interneta	Ne nikada	22,5%

	Uglavnom ne	11,3%
	I da i ne	16,9%
	Da uglavnom	26,3%
	Da u velikoj meri	23,1%
Informacije uzimamo sa sajma	Ne nikada	14,4%
	Uglavnom ne	10,0%
	I da i ne	18,8%
	Da uglavnom	35,6%
	Da u velikoj meri	21,3%
Informacije uzimamo od nevladinih organizacija	Prosečna vrednost	1,6
	Std. devijacija	0,90
	Sum-skor	243
Informacije uzimamo od patentiranih rešenja	Prosečna vrednost	1,5
	Std. devijacija	0,77
	Sum-skor	222
Za inovacije informacije uzimamo sa profesionalnih konferencija	Prosečna vrednost	1,9
	Std. devijacija	1,21
	Sum-skor	292
Informacije uzimamo iz stručne literature	Prosečna vrednost	2,5
	Std. devijacija	1,46
	Sum-skor	381
Informacije uzimamo sa interneta	Prosečna vrednost	3,2
	Std. devijacija	1,48
	Sum-skor	506
Informacije uzimamo sa sajma	Prosečna vrednost	3,4
	Std. devijacija	1,32
	Sum-skor	543

Postojanje **Inovacione politike** u petostrukoj rangiranoj strukturi od systemske do stalnog učenja i razvoj novih ideja, sa gradacijakom ocenom od ni malo do u visokoj meri prikazana je u tabelama 3.22. i 3.23. čineći tako adekvatnu matricu strukture za rangiranje i ocenjivanje.

Tab. 3.22. Pregled odgovora MSP od ukupno anketiranih 165 MSP-a regiona Istočne Srbije u vezi inovacione politike

Pregled odgovora MSP – Inovaciona politika	Firma sistemski i organizovano radi na istraživanju	Firma razvija nekoliko novih koncepta proizvoda	Firma razvija ideje o tome kako da menja svoje postojeće procese	Firma stalno uči	Firma iskazuje spremnost za razvoj i prijem novih ideja
Odgovor	138	137	138	138	139
Bez odgovora	29	30	29	29	28

Tab. 3.23. Struktura inovacione politike 165 MSP-a regiona Istočne Srbije

Struktura inovacione politike	Ne nimalo	U veoma maloj meri	I da i ne	Da umereno	Da u visokoj meri
Firma sistemski i organizovano radi na istraživanju	60,9%	19,6%	4,3%	11,6%	3,6%
Firma razvija nekoliko novih koncepta proizvoda	15,3%	47,4%	23,4%	9,5%	4,4%
Firma razvija ideje o tome kako da menja svoje postojeće procese	27,5%	34,8%	17,4%	11,6%	8,7%
Firma stalno uči	1,4%	1,4%	13,8%	38,4%	44,9%
Firma iskazuje spremnost za razvoj i prijem novih ideja	0,0%	0,7%	15,1%	37,4%	46,8%

Struktura matrice Inovacione politike ukazuje na postojanje visoke inovacione politike, tj., njene orijentacije u 165 MSP-a regiona Istočne Srbije gde se da u visokoj meri primenjuje politika da *stalno uči* 44,9% i da se u istoj, visokoj meri iskazuje spremnost za razvoj i prihvatanje novih ideja 46,8% od ukupno ispitanih organizacija. Izjašnjavanje da *firma razvije nekoliko novih koncepta proizvoda* u veoma maloj meri od ukupno ispitanih 34,8% (Tab.3.23.) što potvrđuje preovladavajući aplikativni karakter inovativne aktivnosti sa suspenzijom ofanzivnog istraživanja i razvoja, koje bi se moglo sprovesti sa istraživačkim institutima, što je zanemarljivo.

Pregled **Inovacionih ciljeva** (Tab. 3.24.) i njihove strukture u matrici sedmostruke vrste inoviranja (proizvoda/usluga, procesa, organizacije poslovanja, snabdevanja, komuniciranja, finansija, i ostalog) u petostepenoj gradaciji: *nimalo* do *u visokoj meri* daje sliku procentualnog učešća i gradacije pojedinih inovativnih ciljeva kumulativno. Potvrđuje se struktura inovacija koja je u skladu sa visokom merom inoviranja proizvoda i procesa kumulativno izraženo oko 80%, što se može oceniti viskom ocenom inovativnih ciljeva i njihove efikasne realizacije.

Tab.3.24. Struktura inovacionih ciljeva 165 MSP-a regiona Istočne Srbije

Struktura inovacionih ciljeva	Ne nimalo	U veoma maloj meri	I da i ne	Da umereno	Da u visokoj meri
Inoviranje proizvoda i/ili usluga	0%	1,9%	16,4%	50,3%	31,4%
Inoviranje procesa	14,8%	31,0%	23,9%	11,6%	18,7%
Inoviranje organizacije poslovanja	18,5%	37,6%	17,8%	7,6%	18,5%
Inoviranje izvora snabdevanja	5,7%	14,6%	31,8%	34,4%	13,4%
Inoviranje komuniciranja	13,4%	40,8%	17,8%	11,5%	16,6%
Inoviranje finansija	,6%	8,9%	30,6%	43,3%	16,6%
Inoviranje druge vrste	25,5%	39,6%	16,8%	8,7%	9,4%

Pregled i struktura **izvora inovacija** (Tab. 3.25. i Tab. 3.26.) anketiranih MSP-a regiona Istočne Srbije, takođe, ukazuje da se radi o aplikativnom inženjeringu, gde preovlađuju izvori od isporučioaca opreme, klijenata i konkurencije od 20% do 50%.

Tab. 3.25. Pregled odgovora MSP od ukupno anketiranih 165 MSP-a regiona Istočne Srbije u vezi inovacionog izvora

Pregled odgovora MSP – Inovacioni izvor	Informacije uzimamo unutar našeg preduzeća	Informacije uzimamo od drugog preduzeća	Za inovacije informacije uzimamo od konkurencije	Informacije uzimamo od korisnika, kupaca, klijenata	Informacije uzimamo od isporučioća opreme,	Informacije uzimamo od univerziteta	Informacije uzimamo od vladinih institucija	Informacije uzimamo od strukovnih udruženja	Informacije uzimamo od nevladinih organizacija	Informacije uzimamo od patentiranih rešenja	Za inovacije informacije uzimamo sa profesionalnih konferencija	Informacije uzimamo iz stručne literature	Informacije uzimamo sa interneta	Informacije uzimamo sa sajma
Odgovor	156	158	156	159	156	153	155	156	155	152	156	155	160	160
Bez odgovora	11	9	11	8	11	14	12	11	12	15	11	12	7	7

Tab. 3.26. Struktura inovacionog izvora 165 MSP-a regiona Istočne Srbije

Struktura inovacionog izvora	Ne nikada	Uglavnom ne	I da i ne	Da uglavnom	Da u velikoj meri
Informacije uzimamo unutar našeg preduzeća	1,3%	47,4%	35,3%	7,1%	9,0%
Informacije uzimamo od drugog preduzeća	2,5%	24,7%	48,7%	19,0%	5,1%
Za inovacije informacije uzimamo od konkurencije	3,2%	25,0%	53,8%	14,7%	3,2%
Informacije uzimamo od korisnika, kupaca, klijenata	0,0%	24,5%	32,7%	29,6%	13,2%
Informacije uzimamo od isporučioća opreme,	1,9%	14,1%	25,6%	50,6%	7,7%
Informacije uzimamo od univerziteta	52,3%	25,5%	10,5%	7,2%	4,6%
Informacije uzimamo od vladinih institucija	56,8%	32,9%	5,2%	1,9%	3,2%
Informacije uzimamo od strukovnih udruženja	57,1%	27,6%	7,1%	3,8%	4,5%
Informacije uzimamo od nevladinih organizacija	61,3%	28,4%	5,2%	2,6%	2,6%
Informacije uzimamo od patentiranih rešenja	65,8%	26,3%	5,3%	1,3%	1,3%
Za inovacije informacije uzimamo sa profesionalnih konferencija	55,8%	19,2%	12,8%	6,4%	5,8%
Informacije iz stručne literature	40,6%	14,2%	16,1%	16,8%	12,3%
Informacije uzimamo sa interneta	22,5%	11,3%	16,9%	26,3%	23,1%
Informacije uzimamo sa sajma	14,4%	10,0%	18,8%	35,6%	21,3%

3.8. Strukturalna komparacija troškova realizacije inovativnosti MSP-a Istočne Srbije

Kumulativni prikaz strukture karaktera troškova realizacije inovativnosti regiona Istočne Srbije njihovog procentualnog učešća u gradaciji: bez troškova, u maloj meri, umereni troškovi, veliki troškovi i izuzetno veliki troškovi, dat je tabelarno (Tab. 3.27.):

Tab. 3.27. Struktura troškova realizacije inovacija 165 MSP-a regiona

Istraživanje i razvoj unutar preduzeća	Bez troškova	10,6%
	Mali troškovi	70,8%
	Umereni troškovi	12,4%
	Veliki troškovi	4,3%
	Izuzetno veliki troškovi	1,9%
Obezbeđenje usluga razvoja izvan preduzeća	Bez troškova	55,9%
	Mali troškovi	20,5%
	Umereni troškovi	12,4%
	Veliki troškovi	9,3%
	Izuzetno veliki troškovi	1,9%
Nabavka mašina i opreme	Bez troškova	19,5%
	Mali troškovi	18,2%
	Umereni troškovi	33,3%
	Veliki troškovi	20,8%
	Izuzetno veliki troškovi	8,2%
Pribavljanje tehnologije	Bez troškova	54,4%
	Mali troškovi	19,6%
	Umereni troškovi	12,7%
	Veliki troškovi	8,9%
	Izuzetno veliki troškovi	4,4%
Tehnička dokumentacija	Bez troškova	62,2%
	Mali troškovi	19,9%
	Umereni troškovi	11,5%
	Veliki troškovi	5,1%
	Izuzetno veliki troškovi	1,3%
Obuka kadrova	Bez troškova	50,7%
	Mali troškovi	33,1%
	Umereni troškovi	12,7%
	Veliki troškovi	2,1%
	Izuzetno veliki troškovi	1,4%
Promocija proizvoda i usluga na tržištu	Bez troškova	13,4%
	Mali troškovi	35,9%
	Umereni troškovi	38,0%
	Veliki troškovi	9,2%
	Izuzetno veliki troškovi	3,5%
Istraživanje i razvoj unutar preduzeća	Prosečna vrednost	2,2
	Std. devijacija	0,74
	Sum-skor	348
Obezbeđenje usluga razvoja izvan preduzeća	Prosečna vrednost	1,8
	Std. devijacija	1,09
	Sum-skor	291
Nabavka mašina i opreme	Prosečna vrednost	2,8

	Std. devijacija	1,21
	Sum-skor	445
Pribavljanje tehnologije	Prosečna vrednost	1,9
	Std. devijacija	1,19
	Sum-skor	299
Tehnička dokumentacija	Prosečna vrednost	1,6
	Std. devijacija	0,96
	Sum-skor	255
Obuka kadrova	Prosečna vrednost	1,7
	Std. devijacija	0,87
	Sum-skor	242
Promocija proizvoda i usluga na tržištu	Prosečna vrednost	2,5
	Std. devijacija	0,96
	Sum-skor	360

Troškovi realizacije inovacija anketiranih 165 MSP-a regiona Istočne Srbije, njihov pregled (Tab. 3.29.) i struktura (Tab. 3.30.) gotovo fundamentalno odgovaraju rezultata, načinima i ciljevima inovacija i potvrđuju aplikativan inženjering, zastupljen u najvećoj meri. Troškovno učešće realizacije inovacija nabavkom opreme (mali troškovi 18,2% +33,3% umerenih troškova sa velikim troškovima nabavke iste 20,8%), pribavljanjem tehnologije (19,6% mali troškovi i 12,7% umerenih troškova) potvrđuju izneto da preovladava strategija niskih troškova nabavke iz spoljašnjih dostupnih izvora aplikativnim inženjeringom, sa odsustvom istraživačko-razvojne aktivnosti unutar MSP-a i izostankom saradnje sa istraživačko-razvojnim institutima.

Takođe je značajno ukazati da su troškovi obuke kadrova (preko 80% bez+malitroškovi!) nedopustivo mali što je u kontradikciji sa namerom stalnog učenja (preko 90% datoj u okviru inovacione politike!)

Tab. 3.29. Pregled odgovora MSP od ukupno anketiranih 165 MSP-a regiona Istočne Srbije u vezi troškova realizacije inovacija

Pregled odgovora MSP – Troškovi realizacije inovacija	Istraživanje i razvoj unutar preduzeća	Obezbeđenje usluga razvoja izvan preduzeća	Nabavka mašina i opreme	Pribavljanje tehnologije	Tehnička dokumentacija	Obuka kadrova	Promocija proizvoda i usluga na tržištu
Odgovor	161	161	159	158	156	142	142
Bez odgovora	6	6	8	9	11	25	25

Tab. 3.30. Struktura troškova realizacije inovacija 165 MSP-a regiona Istočne Srbije

Struktura troškova realizacije inovacija	Bez troškova	Mali troškovi	Umereni troškovi	Veliki troškovi	Izuzetno veliki troškovi
Istraživanje i razvoj unutar preduzeća	10,6%	70,8%	12,4%	4,3%	1,9%
Obezbeđenje usluga razvoja izvan preduzeća	55,9%	20,5%	12,4%	9,3%	1,9%
Nabavka mašina i opreme	19,5%	18,2%	33,3%	20,8%	8,2%
Pribavljanje tehnologije	54,4%	19,6%	12,7%	8,9%	4,4%
Tehnička dokumentacija	62,2%	19,9%	11,5%	5,1%	1,3%
Obuka kadrova	50,7%	33,1%	12,7%	2,1%	1,4%
Promocija proizvoda i usluga na tržištu	13,4%	35,9%	38,0%	9,2%	3,5%

3.9. Strukturalna komparacija strateškog pristupa inovativnosti MSP-a Istočne Srbije

Kumulativni prikaz strukture karaktera odnosno vrste strateškog pristupa inovativnosti regiona Istočne Srbije, njihovog procentualnog učešća u gradaciji: ni malo, u maloj meri, „i da i ne“, umereno i u visokoj meri, i njihove statističke analize, dat je tabelarno (Tab. 3.31.):

Tab. 3.31. Struktura strateškog pristupa inoviranja 165 MSP-a regiona

Firma ima strateški pristup inovacijama	Ne nimalo	25,5%
	U veoma maloj meri	39,0%
	I da i ne	21,3%
	Da umereno	8,5%
	Da u visokoj meri	5,7%
Firma ima organizovan sistem za prikupljanje inovativnih predloga	Ne nimalo	46,5%
	U veoma maloj meri	39,4%
	I da i ne	7,7%
	Da umereno	4,2%
	Da u visokoj meri	2,1%
Firma ima organizovani sistem za procenu inovativnih predloga	Ne nimalo	61,5%
	U veoma maloj meri	27,3%
	I da i ne	4,9%
	Da umereno	3,5%
	Da u visokoj meri	2,8%
Firma ima sistem za primenu uspešno ocenjenih inovativnih predloga	Ne nimalo	68,3%
	U veoma maloj meri	19,0%
	I da i ne	4,9%
	Da umereno	5,6%
	Da u visokoj meri	2,1%
Firma ima standardizovane procedure za dalje prilagođavanje	Ne nimalo	72,1%
	U veoma maloj meri	17,1%
	I da i ne	5,7%

	Da umereno	2,9%
	Da u visokoj meri	2,1%
Firma ima sistem za nagrađivanje kadrova	Ne nimalo	33,3%
	U veoma maloj meri	34,8%
	I da i ne	24,1%
	Da umereno	4,3%
	Da u visokoj meri	3,5%
Firma ima strateški pristup inovacijama	Prosečna vrednost	2,3
	Std. devijacija	1,11
	Sum-skor	324
Firma ima organizovan sistem za prikupljanje inovativnih predloga	Prosečna vrednost	1,8
	Std. devijacija	0,92
	Sum-skor	250
Firma ima organizovani sistem za procenu inovativnih predloga	Prosečna vrednost	1,6
	Std. devijacija	0,94
	Sum-skor	227
Firma ima sistem za primenu uspešno ocenjenih inovativnih predloga	Prosečna vrednost	1,5
	Std. devijacija	0,97
	Sum-skor	219
Firma ima standardizovane procedure za dalje prilagođavanje	Prosečna vrednost	1,5
	Std. devijacija	0,89
	Sum-skor	204
Firma ima sistem za nagrađivanje kadrova	Prosečna vrednost	2,1
	Std. devijacija	1,03
	Sum-skor	296

Strateški pristup inoviranju u MSP-a regiona Istočne Srbije prikazan kumulativno odgovarajućim pregledom (Tab.3.32.) i strukturom detaljno razmotren (Tab.3.33.) ukazuje da prisutan nedopustivi nizak postotak strateškog pristupa *sistem za procenu inovativnih predloga* 27,3%, u gradaciji *u veoma maloj meri*, a pristup *procedure nagrađivanja* i *uspešnog prilagođavanja* kao i *sistem prikupljanja inovativnih predloga* se kreće u kategoriji *uveoma maloj meri* u rasponu od 20 pa i do 40 % što je nedopustivo.

Nasuprot tome u kumulativnoj analizi u kategoriji *u velikoj meri* svih strateških pristupa su nedospustivo mali na nivou statističke greške i kreću se od 2 do oko 6% i to samo u slučaju deklarativnog izjašnjavanja da firma ima strateški pristup inovacijama.

Tab. 3.32. Pregled odgovora MSP od ukupno anketiranih 165 MSP-a regiona Istočne Srbije u vezi strateškog pristupa inoviranja

Pregled odgovora MSP – Strateški pristup inoviranja	Firma ima strateški pristup inovacijama	Firma ima organizovan sistem za prikupljanje inovativnih predloga	Firma ima organizovani sistem za procenu inovativnih predloga	Firma ima sistem za primenu uspešno ocenjenih inovativnih predloga	Firma ima standardizovane procedure za dalje prilagođavanje	Firma ima sistem za nagrađivanje kadrova
Odgovor	141	142	143	142	140	141
Bez odgovora	26	25	24	25	27	26

Tab. 3.33. Struktura strateškog pristupa inoviranja 165 MSP-a regiona Istočne Srbije

Struktura strateškog pristupa inoviranja	Ne nimalo	U veoma maloj meri	I da i ne	Da umereno	Da u visokoj meri
Firma ima strateški pristup inovacijama	25,5%	39,0%	21,3%	8,5%	5,7%
Firma ima organizovan sistem za prikupljanje inovativnih predloga	46,5%	39,4%	7,7%	4,2%	2,1%
Firma ima organizovani sistem za procenu inovativnih predloga	61,5%	27,3%	4,9%	3,5%	2,8%
Firma ima sistem za primenu uspešno ocenjenih inovativnih predloga	68,3%	19,0%	4,9%	5,6%	2,1%
Firma ima standardizovane procedure za dalje prilagođavanje	72,1%	17,1%	5,7%	2,9%	2,1%
Firma ima sistem za nagrađivanje kadrova	33,3%	34,8%	24,1%	4,3%	3,5%

Strateški pristup inoviranju u MSP-a regiona Istočne Srbije prikazan kumulativno odgovarajućim pregledom (Tab. 3.29.) i strukturom detaljno razmotren (Tab.3.33.) ukazuje da prisutan nedopustivi nizak postotak strateškog pristupa *sistem za procenu inovativnih predloga* 34,9%, u gradaciji *u veoma maloj meri*, a pristup *procedure nagrađivanja i uspešnog prilagođavanja* kao i *sistem prikupljanja inovativnih predloga* se kreće u kategoriji *uveoma maloj meri* u rasponu od 36,8 pa i do 48 % što je nedopustivo i značajno pogoršanje u odnosu na MSP-a Istočne Srbije.

Nasuprot tome u kumulativnoj analizi u kategoriji *u velikoj meri* svih strateških pristupa su nedospustivo mali ali značajno veći u odnosu na rezultate anketiranih MSP-a Istočne Srbije, mada i dalje mali i kreću se od 3 do oko 9,5% i to kod strukture strateškog pristupa inoviranju pod nazivom: postojanje sistema za prikupljanje inovativnih predloga *u visokoj meri* je 9,5%.

4. SINTETIČKI RANG INOVATIVNOSTI MSP-a REGIONA ISTOČNE SRBIJE

4.1. Glavni pokazatelji inovativnosti MSP-a regiona Istočne Srbije razvrstani po standardnim delatnostima*

RB	Naziv	Mesto	Sifra delatnosti	Opis delatnosti	Br. Zaposlenih	Inovacije - proizvodi	Inovacije - usluge	Inovacije - ogr.	Inovacije-tehno	Suma inovacija	Brzina sprovođenja	Firma sistemski i organizovano radi na istraživanju	Firma razvija nekoliko novih koncepta proizvoda	Firma razvija ideje o tome kako da menja svoje postojeće	Firma stalno uči	Firma iskazuje spremnost za razvoj i prijem novih ideja	Firma ima strateški pristup inovacijama	Firma ima organizovan sistem za prikupljanje inovativnih	Firma ima organizovani sistem za procenu inovativnih predloga	Firma ima sistem za primenu uspešno ocenjenih inovativnih	Firma ima standardizovane procedure za dalje	Firma ima sistem za nagradivanje kadrova
1	Krajina Rajac	Rajac	1	1 - Proizvodnja vina iz svežeg grožđa	1	Da	Da	Da		3												
2	SZR Breza	Knjaževac	1	1 - rezanje i obrada drveta	1				Da	1	2	4	4	4	5	5	2	2	2	2	2	1
3	Fagos	Majdanpe	1	1 - šumarstvo i seča drveća, proizvodnja	1					0	3	4	4	4	5	5	4	3	2	2	1	3
4	Živinarska far	Zaječar	1	1 - poljoprivredna proizvodnja, lov	1	Da	Da			2		1	1	1	4	5						
5	SZTR Kralj	Zaječar	1	1 - proizvodnja mesnih prerađevina	3	Da				1	3	5	5	5	5	5	5	4	3	2	1	5
6	Kurkanu - Ma	Bor	1	1 - proizvodnja gotove hrane za do	3	Da				1		1	1	1	5	5			1	1		
7	SZR Slaviša	Boljevac	1	1 - šumarstvo i seča drveća, proizvodnja	1	Da				1	3	1	4	4	5	5	2	1	1	1	1	2
Broj po međunarodnoj delatnosti					7																	
preduzeća - Poljoprivreda, lov i šumarstvo																						
8	Anamil	Svrljig	4	4 - Tekstilna industrija	2					0	3	2	1	3	5	4	3	1	2	2	2	2
9	Daca	Zaječar	4	4 - Tekstilna	4					0	3	2	3	4	4	5	4	3	2	4	5	4
10	Spajić d.o.o.	Negotin	4	4 - Proizvodnja metalnih proizvoda	24	Da			Da	2	3			4	4	4	3	4	4	4	4	4
11	S.Z.T.R.DEKO	Kladovo	4	4 - Izrada nameštaja	3	Da			Da	2	2	2	2	4	5	5	1	1	1	1	1	1
12	SZTUR"Mlin i	Selo Valak	4	4 - Proizvodnja hleba i peciva	16	Da			Da	2	3	1	4	5	5	4	5	2	2	2	2	2
13	EUROSAN	Bor	4	4 - Proizvodnja rublja za domaćinstvo	1					0	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2
14	SRZ Agro mik	Knjaževac	4	4 - Proizvodnja prehrambenih proizvoda	18					0	3	4	4	4	5	5	4	4	4	3	3	3
15	SZR Aluplast	Knjaževac	4	4 - Proizvodnja metalnih proizvoda	19					0	3	4	1	1	5	5	3	2	2			
16	D.O."Selekta	Knjaževac	4	4 - Proizvodnja hleba i peciva	20	Da	Da	Da	Da	4	1	5	5	4	4	5	1	2	1	1	1	1
17	S.C.S.Plus	Knjaževac	4	4 - Proizvodnja nameštaja	21	Da	Da	Da	Da	4	4	1	2	2	5	5	2	2	2	1	1	3
18	SZR"MUSH"	Knjaževac	4	4 - Kreiranje i izrada odeće	22	Da				1							1	1	1	1	1	1
19	INGSteel	Zaječar	4	4 - Proizvodnja alata	23	Da	Da	Da	Da	4	4	1	2	3	5	5	2	1	1	1	1	2
20	PD "MAXX LINEFASHION		4	4 - Proizvodnja lake konfekcije	24	Da				1	3	2	3	3	5	5	3	3	3	2	2	3
21	SZPMR "Mata	Negotin	4	4 - Proizvodnja hleba i peciva	25	Da		Da	Da	3	3	4	5	5	5	5	4	3	3	3	4	3
22	Lady Emilly	Zaječar	4	4 - Proizvodnja sapuna	26					0	3	4	4	4	5	5	4	3	1	4	1	2
23	MP LAVICA	Zaječar	4	4 - Proizvodnja predmeta od gume	27	Da		Da	Da	3	3	4	5	5	5	5	5	5	5	5	2	5

RB	Naziv	Mesto	Sifra delatnosti	Opis delatnosti	Br. Zaposlenih	Inovacije - proizvodi	Inovacije - usluge	Inovacije - ogr.	Inovacije-tehno	Suma inovacija	Brzina sprovođenja	Firma sistemski i organizovano radi na istraživanju	Firma razvija nekoliko novih koncepta proizvoda	Firma razvija ideje o tome kako da menja svoje postojeće	Firma stalno uči	Firma iskazuje spremnost za razvoj i prijem novih ideja	Firma ima strateški pristup inovacijama	Firma ima organizovan sistem za prikupljanje inovativnih	Firma ima organizovani sistem za procenu inovativnih predloga	Firma ima sistem za primenu uspešno ocenjenih inovativnih	Firma ima standardizovane procedure za dalje	Firma ima sistem za nagradivanje kadrova
24	SZR"IVOTERN	Trgovište	4	4 - Proizvodnja kotlova i radijatora	4	Da				1	3	5	1	5	4	5	5	5	4	5	5	5
25	INGSteel	Zaječar	4	4 - Proizvodnja alata	4	Da	Da	Da	Da	4	3	5	4	4	5	5	5	2	5	4	4	1
26	ELDAS MILOŠ	Zaječar	4	4 - Proizvodnja uređaja, komponenti	4	Da				1	3	4	3	5	5	5	2	2	2	3	3	3
27	PTR Anamil	Svrljig	4	4 - proizvodnja tekstila	2	Da			Da	2	3	3	4	4	4	4	2	2	2	2	2	2
28	SZTR Čosić	Bor	4	4 - proizvodnja metalnih proizvoda	1	Da				1	3	3	4	5	5	5	3	1	1	1	1	1
29	SZR Čumurpa	Podgorac	4	4 - Proizvodnja ostalih proizvoda od metala	1			Da		1	3	4	5	5	5	5	5	3	3	4	1	1
30	Limarska radnja	Negotin	4	4 - proizvodnja proizvoda od metala	1	Da				1	3	5	4	4	5	5	5	4	5	4	4	5
31	Pekara Dona	Bor	4	4 - proizvodnja prehrambenih proizvoda	4	Da				1	2	4	4	4	4	5	2	1	1	2		1
32	SZR Drvo max	Minićevo	4	4 - prerada drveta i proizvodi od drveta	1	Da				1	3	4	2	5	5	5	2	1	2	1	1	1
33	SZR Eko motord	Boljevac	4	4 - proizvodnja metalnih proizvoda	1					0	3	4	3	4	5	5	4	3	4	4	2	2
34	Ela	Knjaževac	4	4 - proizvodnja odevnih predmeta	8					0	3	4	3	5	5	5	2	2	2	3	3	3
35	Enex	Bor	4	4 - izrada nameštaja od panela i drva	4	Da	Da		Da	3	2	4	4	4	5	5	4	3	4	4	1	1
36	SZUTR Gora p	Boljevac	4	4 - prerada drveta i proizvodi od drveta	1	Da			Da	2	4	4	5	5	3	5	4	4	3	1	3	2
37	Grljan-Kome	Grljan	4	4 - proizvodnja hleba, svežeg peciva	11	Da				1												
38	SZTR Iris 1	Minićevo	4	4 - prerada drveta i proizvodi od drveta	1	Da	Da			2												
39	SZR Ivoterm	Knjaževac	4	4 - proizvodnja kotlova i radijatora	6	Da			Da	2												
40	SZR Japanac	Zaječar	4	4 - prerada drveta i proizvodi od drveta	13					0												
41	SR Jar prome	Majdanpe	4	4 - proizvodnja i distribucija čumurpa	1	Da				1												
42	SZR Javor	Zaječar	4	4 - proizvodnja i ugradnja stolarije	2	Da	Da			2												
43	SZUTKR Jera	Rgotina	4	4 - proizvodnja hleba, svežeg peciva	4	Da				1												
44	SZTUR Joka te	Knjaževac	4	4 - proizvodnja tekstila	4	Da				1												
45	SZR Junior m	Zaječar	4	4 - proizvodnja delova od metala (delovi)	1	Da	Da			2												
46	SZR Kartonka	Knjaževac	4	4 - proizvodnja papira i proizvoda od papira	1	Da				1												
47	SRKazimirovi	Negotin	4	4 - proizvodnja metalnih proizvoda	2	Da				1												

RB	Naziv	Mesto	Sifra delatnosti	Opis delatnosti	Br. Zaposlenih	Inovacije - proizvodi	Inovacije - usluge	Inovacije - ogr.	Inovacije-tehno	Suma inovacija	Brzina sprovođenja	Firma sistemski i organizovano radi na istraživanju	Firma razvija nekoliko novih koncepta proizvoda	Firma razvija ideje o tome kako da menja svoje postojeće	Firma stalno uči	Firma iskazuje spremnost za razvoj i prijem novih ideja	Firma ima strateški pristup inovacijama	Firma ima organizovan sistem za prikupljanje inovativnih	Firma ima organizovani sistem za procenu inovativnih predloga	Firma ima sistem za primenu uspešno ocenjenih inovativnih	Firma ima standardizovane procedure za dalje	Firma ima sistem za nagrađivanje kadrova	
48	SZR Kovačevići	Boljevac	4	4 - prerada drveta i proizvodi od dr	3	Da				1													
49	SZR Krčeta	Zaječar	4	4 - prerada mleka i proizvodnja sire	1					0													
50	SR Lojač	Majdanpe	4	4 - proizvodnja i distribucija čumur	5				Da	1													
51	Maks-luks	Knjaževac	4	4 - proizvodnja pića	46	Da				1													
52	Pekara Manč	Bor	4	4 - proizvodnja prehrambenih proi	5	Da				1													
53	SZR Mermer	Boljevac	4	4 - proizvodnja proizvoda od ostali	2		Da			1	3	1	2	2	4	4	2	2	1	1	1	1	1
54	Metalska ind	Grljan	4	4 - proizvodnja metalnih proizvoda	6	Da		Da		2	3	1	1	2	4	4	1	1	1	1	1	1	1
55	SZR Metalogr	Knjaževac	4	4 - proizvodnja metalnih proizvoda	1		Da			1	3	1	1	3	4	4	1	1	1	1	1	1	1
56	SZR Mila	Minićevo	4	4 - proizvodnja kora za pite i giban	1	Da				1	3	1					2	1	1	1	1	1	2
57	SZR Mile i Ml	Negotin	4	4 - proizvodnja metalnih vrata i pro	2	Da				1	3	1	3	1	5	5	1	1	1	1	1	1	1
58	SZR Mlin i pe	Boljevac	4	4 - proizvodnja hleba, svežeg peciv	14	Da			Da	2		1	1	1	3	3	1	1	1	1	1	1	1
59	Mlin Kostić	Grljan	4	4 - mlevenje žitarica za ljudsku i ži	4					0	3	1	1	1	4	4	1	1	1	1	1	1	1
60	SZR Nena pla	Knjaževac	4	4 - proizvodnja proizvoda od gume	1	Da			Da	2	3	1	2	1	4	4	3	2	2	1	1	3	3
61	Pekara Nikol	Knjaževac	4	4 - proizvodnja hleba, svežeg peciv	2	Da				1	3	1	2	1	4	4	2	2	1	1	1	2	2
62	SZR Palma	Zaječar	4	4 - proizvodnja pića	2					0	3	1	1	2	4	4	1	1	1	1	1	1	1
63	SZR Papirus	Bor	4	4 - Proizvodnja papira i proizvoda c	1	Da			Da	2		1	2	1	4	3	2	2	2	1	1	2	2
64	SZR Perka	Rgotina	4	4 - proizvodnja elemenata za name	4	Da				1		1	2	1	3	3	1	1	1	1	1	1	1
65	SZR Plamen	Majdanpe	4	4 - proizvodnja hemikalija i hemijskih p		Da				1	3	1	2	2	5	5	2	1	1	1	1	3	3
66	SZR Play	Minićevo	4	4 - proizvodnja odevnih predmeta,	1		Da			1	3	2	2	2	4	4	1	1	1	1	1	2	2
67	SR Porečanka	Majdanpe	4	4 - proizvodnja hleba, svežeg peciv	10	Da				1	3	2	2	2	4	4	3	2	1	1	1	3	3
68	SZR Reggina	Negotin	4	4 - proizvodnja odevnih predmeta	2	Da			Da	2	3	1	3	3	4	4	1	1	1	1	1	2	2
69	SZR Stefanov	Minićevo	4	4 - proizvodnja hleba, svežeg peciv	6	Da				1	3	2	2	2	4	4	2	1	1	1	1	2	2
70	Taste the bre	Bor	4	4 - proizvodnja hleba, svežeg peci	5	Da				1	3	1	3		5	5	1	1	1	1	1	2	2
71	SZR TD Com	Bor	4	4 - prerada drveta i proizvodi od dr	2	Da			Da	2		2	2	3	4	4	2	2	2	2	2	2	2

RB	Naziv	Mesto	Sifra delatnosti	Opis delatnosti	Br. Zaposlenih	Inovacije - proizvodi	Inovacije - usluge	Inovacije - ogr.	Inovacije-tehno	Suma inovacija	Brzina sprovođenja	Firma sistemski i organizovano radi na istraživanju	Firma razvija nekoliko novih koncepta proizvoda	Firma razvija ideje o tome kako da menja svoje postojeće	Firma stalno uči	Firma iskazuje spremnost za razvoj i prijem novih ideja	Firma ima strateški pristup inovacijama	Firma ima organizovan sistem za prikupljanje inovativnih	Firma ima organizovani sistem za procenu inovativnih predloga	Firma ima sistem za primenu uspešno ocenjenih inovativnih	Firma ima standardizovane procedure za dalje	Firma ima sistem za nagrađivanje kadrova
72	VKM Compar	Negotin	4	4 - proizvodnja hleba, svežeg peciva	6	Da				1		1	2	1	3	3	2	1	1	1	1	2
73	SZR Zavarivač	Zaječar	4	4 - proizvodnja metalnih proizvoda	13					0	3	1	2	1	3	3	2	2	1	1	1	2
74	Lid	Soko Banja	4	4 - izrada predmeta od drveta	34	Da	Da	Da	Da	4		1	2	1	4	4	2	1	1	1	1	2
75	DNK Comput	Zaječar	4	4 - proizvodnja, servis i prodaja računara	5	Da	Da	Da	Da	4	4	2	3	3	5	5	3	3	2	2	1	3
Broj po međunarodnoj poziciji preduzeća - Prerađivačka industrija																						
76	RAAL ADVANCED LOUD		5	5 - Proizvodnja elektronskih uređaja	81	Da		Da	Da	3	3	1	2	1	4	4	3	2	2	1	1	3
77	Euroaqua	Boljevac	5	5 - proizvodnja osvežavajućih pića	40	Da	Da		Da	3	3	2	2	3	5	5	2	2	2	2	2	2
78	Tel-kabl	Zaječar	5	5 - proizvodnja električne opreme	11	Da				1	4	4	4	3	4	4	2	2	2	2	2	3
Broj po međunarodnoj poziciji preduzeća - Proizvodnja električne energije, gasa i																						
79	D.O.O."Fortu	Bor	6	6 - Radovi u niskogradnji	85		Da	Da		2	3	1	2	2	4	4	2	1	1	1	1	1
80	GZR Revena	Gadžin Ha	6	6 - izvođenje građevinskih radova	1					0	3	1	2	2	4	4	3	2	1	1	1	3
81	SZTR Limproc	Zaječar	6	6 - završni radovi u građevinarstvu	4	Da	Da		Da	3	3	1	2	1	4	4	1	1	1	1	1	1
82	Građevinska	Majdanpe	6	6 - proizvodnja betonskih blokova	1	Da			Da	2		2	2	2	5	5	2	2	2	2	2	2
Broj po međunarodnoj poziciji preduzeća - Građevinarstvo																						
83	T.R.Vočar		7	7 - Trgovina na malo	4		Da			1	3	1	1	3	4	4	1	1	1	1	1	1
84	Tr-Voće		7	7 - Trgovina na malo	2					0	4	1	3	3	5	5	3	2	1	1	1	3
85	DOO Dragostan, ograna		7	7 - Trgovina građevinskim materijama	10					0	3	1	1	2	4	4	1	1	1	1	1	1
86	D.O.O.Stefko	Soko Banja	7	7 - Trgovina	93	Da	Da	Da	Da	4	3	1	3	2	5	5	2	2	2	1	1	3
87	Alfa motors	Majdanpe	7	7 - Popravka i montaža mašina i opreme	94		Da			1	4	2	2	2	5	5	2	2	2	2	2	2
88	Mila market	Zaječar	7	7 - trgovina robom na malo	3				Da	1	3	1	2	1	3	3	3	2	1	1	1	2
89	SR Auto Dane	Zaječar	7	7 - održavanje i popravka motornih vozila	2		Da			1	3	1	2	1	4	4	2	1	1	1	1	2
90	Cherry	Bor	7	7 - prodaja rezanog i saksijskog cveća	3	Da	Da			2		1	2	2	3	3	2	1	1	1	1	2
91	Servis Drulić	Majdanpe	7	7 - popravka i montaža mašina i opreme	1		Da			1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	2	1
92	Fedorakom	Soko Banja	7	7 - popravka računara i periferne opreme	2		Da			1	3	2	2	2	4	4	1	1	1	1	1	1

RB	Naziv	Mesto	Sifra delatnosti	Opis delatnosti	Br. Zaposlenih	Inovacije - proizvodi	Inovacije - usluge	Inovacije - ogr.	Inovacije-tehno	Suma inovacija	Brzina sprovođenja	Firma sistemski i organizovano radi na istraživanju	Firma razvija nekoliko novih koncepta proizvoda	Firma razvija ideje o tome kako da menja svoje postojeće	Firma stalno uči	Firma iskazuje spremnost za razvoj i prijem novih ideja	Firma ima strateški pristup inovacijama	Firma ima organizovan sistem za prikupljanje inovativnih	Firma ima organizovani sistem za procenu inovativnih predloga	Firma ima sistem za primenu uspešno ocenjenih inovativnih	Firma ima standardizovane procedure za dalje	Firma ima sistem za nagradivanje kadrova
93	SZTR Flor	Grabovica	77	trgovina na malo	7			Da		1		1	2	2	5	5	1	1	1	1	1	1
94	Autolimarska	Poružnica	77	održavanje i popravka motornih	2				Da	1	3	1	2	2	4	4	2	1	1	1	1	1
95	Gagi servis	Knjaževac	77	popravka računara i predmeta z	1					0	3	2	3	3	5	5	4	3	3	3	3	4
96	Auto centar C	Knjaževac	77	trgovina na veliko, trgovina na r	2	Da				1	3	1	2	1	4	4	2	2	2	2	2	2
97	SZR Keramika	Bor	77	postavljanje podnih i zidnih obl	1	Da				1		1	3	2	5	5	4	3	2	2	2	4
98	Auto klinika I	Zaječar	77	održavanje i popravka motornih	1	Da				1	3	1	3	1	3	3	2	1	1	1	1	1
99	Vulkanizersk	Zaječar	77	održavanje i popravka motornih	2	Da				1	3	1	1	2	3	3	2	2	1	1	1	2
100	Vulkanizersk	Zaječar	77	održavanje i popravka motornih	2	Da				1	3	1	2	2	5	5	1	2	2	1	1	3
101	SR Slađana	Zaječar	77	održavanje i popravka motornih	1	Da				1		1	3	2	5	5	3	2	2	1	1	3
102	SZTR Zrno zdr	Boljevac	77	trgovina na malo u nespecijaliz	3	Da				1	3	1	3	2	5	5	3	2				
103	Vinarija Clev	Negotin	77	prodaja vina, brze hrane i reklas	5	Da	Da	Da	Da	4	3	1	2	1	4	4	1	1	1	1	1	1
104	SUR XD	Zaječar	77	pripremanje pića i sendviča i nj	1					0	3	3	2	2	5	5	2	2	1	1	1	2
105	STR Dukat	Svrljig	77	trgovina prehrambenim proizvd	3	Da	Da			2	3	2	3	2	5	5	2	2	1	1	1	2
Broj po međunarodnoj po					23																	
preduzeća -Trgovina na veliko i malo, opravka																						
106	Srpska kruna	Brestovač	88	Ugostiteljstvo - smeštajne i tera	21	Da	Da			2	4	1	2	1	4	4	2	2	1	1	1	2
107	UTP "Srbija -	Zaječar	88	Ugostiteljstvo	42					0	3	1	2	2	5	5	2	1	1	1	1	2
108	Sedlar	Selo Čušti	88	Pružanje usluga smeštaja i ishra	116	Da				1	4	1	3	2	4	4	3	2	2	2	2	4
109	AS Kaffe	Zaječar	88	pripremanje i posluživanje hrar	3	Da	Da			2	2	1	2	2	4	3	1	1	1	1	1	1
110	SUR Behar	Bor (Brest	88	pripremanje i posluživanje hrar	1		Da			1	3	2	3	3	5	5	1	1	1	1	1	1
111	SUR Balić	Majdanpe	88	pripremanje i posluživanje hrar	1		Da			1	3	1	3	3	5	5	1	1	1	1	1	1
112	SUR Bolji živc	Knjaževac	88	pripremanje i posluživanje hrar	1		Da			1	3	1	2	2	4	4	1	1	1	1	1	1
113	Bombaj Lux	Zaječar	88	ugostiteljske usluge, posluživan	2	Da				1	3	1	2	1	4	3	2	1	1	1	1	1
114	Srpska kruna	Bor (Brest	88	usluge pružanja smeštaja za odu	19		Da	Da		2	3	1	2	2	4	4	1	1	1	1	1	1
115	SUR Đurđevd	Zaječar	88	delatnosti restorana i pokretnih	3	Da	Da			2	4	2	3	3	5	5	3		2	3	3	3

RB	Naziv	Mesto	Sifra delatnosti	Opis delatnosti	Br. Zaposlenih	Inovacije - proizvodi	Inovacije - usluge	Inovacije - ogr.	Inovacije-tehno	Suma inovacija	Brzina sprovođenja	Firma sistemski i organizovano radi na istraživanju	Firma razvija nekoliko novih koncepta proizvoda	Firma razvija ideje o tome kako da menja svoje postojeće	Firma stalno uči	Firma iskazuje spremnost za razvoj i prijem novih ideja	Firma ima strateški pristup inovacijama	Firma ima organizovan sistem za prikupljanje inovativnih	Firma ima organizovani sistem za procenu inovativnih predloga	Firma ima sistem za primenu uspešno ocenjenih inovativnih	Firma ima standardizovane procedure za dalje	Firma ima sistem za nagrađivanje kadrova
116	SUR Đurković	Zaječar	88	8 - usluge pripremanja i posluživanja	6					0	3	1	2	2	4	4	3	2	1	1	1	3
117	SUR Fazan	Zaječar	88	8 - delatnost pripremanja i posluživanja	1	Da				1		1	2	1	5	5	2	1	1	1	1	2
118	SUR Gurman	Boljevac	88	8 - delatnosti restorana i pokretnih	3	Da				1	3	1	2	1	3	3	3	2	1	1	1	3
119	SUR Gurman	Kladovo	88	8 - delatnosti restorana i pokretnih	4	Da				1	2	1	2	2	3	4		2	1	1	1	1
120	Bife Izzy	Knjaževac	88	8 - delatnost pripremanja i posluživanja	1	Da				1	3	2	3	3	5	5	3	2	2	2	2	3
121	SUR Kamelot	Bor	88	8 - delatnosti pripremanja i posluživanja	2	Da	Da			2		1	1	1	1	4	4	1	1	1	1	3
122	SUR Matrix	Majdanpe	88	8 - delatnost pripremanja i posluživanja	2					0		2	2	1	4	4	2	2	1	1	1	2
123	Bife Naj	Bor	88	8 - delatnost pripremanja i posluživanja	1	Da				1	3	1	2	2	4	4	1	2	1	1	1	1
124	SUR NDF Mat	Bor	88	8 - delatnost pripremanja i posluživanja	3					0	3	2	3	2	3	3	3	1	1	1	1	3
125	SUR Rajska ne	Bor	88	8 - delatnost pripremanja i posluživanja	2					0	3	1	3	1	5	5	2	1	1	1	1	3
126	Čevabdžinica	Knjaževac	88	8 - delatnost pripremanja i posluživanja	2	Da				1							3	2	1	1	1	3
127	Konak Sedlar	Knjaževac	88	8 - usluge pružanja smeštaja za odmor	2	Da				1	2	1	1	2	2	3	1	1	1	1	1	1
128	SUR Sport	Majdanpe	88	8 - delatnost pripremanja i posluživanja	1					0	4	1	1	1	3	3	1	1	1	1	1	1
129	SUR Sport	Brestovac	88	8 - delatnost pripremanja i posluživanja	1	Da				1		1	2	1	4	4	2	2	1	1	1	2
130	SUR Sport-klub	Zaječar	88	8 - delatnost pripremanja i posluživanja	2					0		1	2	2	4	4		1	1	1	1	2
131	SUR Top	Brestovac	88	8 - delatnost pripremanja i posluživanja	8	Da	Da			2	3	2	3	3	5	5	2	2	1	1	1	2
132	SUR Tvigi	Minićevo	88	8 - delatnost pripremanja i posluživanja	1	Da				1	3	2	3	3	5	5	2	2	2	2	2	3
Broj po međunarodnoj po					28																	
preduzeća - Hoteli i restorani																						
133	Leko	Majdanpe	99	9 - auto prevoznicike usluge	4	Da				1	3	1	2	1	4	4	3	1	1	1	1	2
Broj po međunarodnoj po					1																	
preduzeća- Saobraćaj, skladištenje i veze																						
134	Finex	Knjaževac	10	10 - poresko savetovanje, knjigovodstvo	7					0	3	1	1	2	4	4	3	2	1	1	1	2
Broj po međunarodnoj po					1																	
preduzeća- Finansijsko poslovanje																						
135	EAST Star Group		11	11 - Konsultantske aktivnosti	11	Da	Da		Da	3	3	1	2	2	5	4	1	1	1	1	1	1
136	Bee Consult	Niš	11	11 - Konsultantske aktivnosti	11					0		1	1	1	1	4	4	1	1	1	1	3

RB	Naziv	Mesto	Sifra delatnosti	Opis delatnosti	Br. Zaposlenih	Inovacije - proizvodi	Inovacije - usluge	Inovacije - ogr.	Inovacije-tehno	Suma inovacija	Brzina sprovođenja	Firma sistemski i organizovano radi na istraživanju	Firma razvija nekoliko novih koncepta proizvoda	Firma razvija ideje o tome kako da menja svoje postojeće	Firma stalno uči	Firma iskazuje spremnost za razvoj i prijem novih ideja	Firma ima strateški pristup inovacijama	Firma ima organizovan sistem za prikupljanje inovativnih	Firma ima organizovani sistem za procenu inovativnih predloga	Firma ima sistem za primenu uspešno ocenjenih inovativnih	Firma ima standardizovane procedure za dalje	Firma ima sistem za nagradivanje kadrova
137	UTR i SFK Mir	Banjski Or	11	11 - izrada softvera za poslovne sis	2	Da				1	3	1	1	1	3	3	1	1	1	1	1	1
138	East star grou	Knjaževac	11	11 - usluge savetovanja, produkcija	10		Da	Da		2				1	3	3	1	1	1	1	1	1
139	Da-ma	Negotin	11	11 - arhitektonske i inženjerske de	3	Da				1	3	1	2	1	4	4	3	2	2	1	1	3
140	Partner MM	Zaječar	11	11 - Pravni i računovodstveni posl	2	Da				1	3	1	2	2	5	5	2	1	1	1	1	2
141	Agencija Star	Rgotina	11	11 - pravni i računovodstveni posl	1	Da				1	4	3	3	3	5	5	3	4	3	3	3	4
142	Veličković-Ja	Minićevo	11	11 - pravni i računovodstveni posl	5	Da	Da			2	3	1	2	2	4	4	2	2	2	2	2	2
Broj po međunarodnoj po				8 preduzeća- Poslovanje nekretnina, iznajmljivanje i																		
143	O.D. Studio Next		12	12 - Izrada kompjuterskih program	155	Da	Da			2		1	3	3	5	5	3	2	2	2	3	3
144	Alfa Mreža	Zaječar	12	12 - Telekomunikacije	156		Da			1	3	2	3	3	5	5	3	2	2	2	2	3
145	SZR "KIBELA"	Zaječar	12	12 - Usluga šivenja	12		Da	Da		2	2	1	2	2	3	3	2	1	1	1	1	1
146	"JUBUL"	Zvezdan	12	12 - Komunalna delatnost	12	Da				1							2	1	1	1	1	2
147	Coba systems	Negotin	12	12 - proizvodnja softvera	12	Da	Da	Da	Da	4	3	1	2	2	4	4	2	1	1	1	1	2
148	As media	Zaječar	12	12 - usluge marketinga, izrada web	12					0		1	2	1	3	3	1	1	1	1	1	1
149	Studio Next	Bor	12	12 - IT usluge	4	Da	Da			2		1	1	2	4	4	2	1	1	1	1	2
150	Softcom	Zaječar	12	12 - Izgradnja i održavanje baza po	1				Da	1	4	1	2	1	4	4	2	2	1	1	1	2
151	Micro busine	Knjaževac	12	12 - izrada softvera	7		Da			1							2	2	2	2	2	2
152	PTR Konus pl	Žitkovac	12	12 - dekorativna rasveta enterijera	3					0		1	2	2	4	4	1	1	1	1	1	1
153	SR Forma	Negotin	12	12 - foto i štamparske usluge, web	4	Da	Da			2							3	2	2	1	1	3
154	SR Anita 2	Majdanpe	12	12 - frizerske i kozmetičke usluge	1		Da			1	3	1	2	2	5	5	2	1	1	1	1	2
155	Digital Kukić	Bor	12	12 - geodetske usluge, izrada nacr	2		Da			1	3	1	2	1	3	3	2	1	1	1	1	2
156	SZR Elektro M	Zaječar	12	12 - usluge instaliranja video nadz	1					0		1	2	2	4	4	1	1	1	1	1	1
157	Folk-disk	Zaječar	12	12 - programske aktivnosti i emito	9		Da			1	3	2	2	1	4	4	3	2	2	2	2	3
158	SUR Igraonica	Zaječar	12	12 - ostale zabavne i rekreativne d	2		Da		Da	2	3	1	3	3	5	5	2	2	2	2	2	1
159	SZR Lufttehni	Negotin	12	12 - postavljanje vodovodnih, kana	3		Da			1	3	2	3	3	5	5	3	2	2	2	1	3

RB	Naziv	Mesto	Sifra delatnosti	Opis delatnosti	Br. Zaposlenih	Inovacije - proizvodi	Inovacije - usluge	Inovacije - ogr.	Inovacije-tehno	Suma inovacija	Brzina sprovođenja	Firma sistemski i organizovano radi na istraživanju	Firma razvija nekoliko novih koncepta proizvoda	Firma razvija ideje o tome kako da menja svoje postojeće	Firma stalno uči	Firma iskazuje spremnost za razvoj i prijem novih ideja	Firma ima strateški pristup inovacijama	Firma ima organizovan sistem za prikupljanje inovativnih	Firma ima organizovani sistem za procenu inovativnih predloga	Firma ima sistem za primenu uspešno ocenjenih inovativnih	Firma ima standardizovane procedure za dalje	Firma ima sistem za nagrađivanje kadrova	
160	umetnička radionica	Minićevo	12	12 - stvaralačke, umetničke i zabavne delatnosti	1	Da			Da	2	3	1	1	2	5	5	2	1	1	1	1	2	
161	SZR MIT Kera	Zaječar	12	12 - postavljanje podnih i zidnih obloga	2					0													
162	SZR Sitografika	Knjaževac	12	12 - štampanje i umnožavanje audiovizuelnih delova	2	Da	Da			2													
163	Studio Next	Bor	12	12 - izrada kompjuterskih programa	3	Da	Da	Da		3													
Broj po međunarodnoj poziciji					22	preduzeća - Ostale komunalne, društvene i lične																	
164	Stomatološka radionica	Zaječar	13	13 - stomatološke usluge	1		Da			1	2	3	2	5	5	5	5	5	5	5	5	5	
165	Zavod za javno zdravstvo	Zaječar	13	13 - zdravstvene usluge	117					0	2	2	2	4	5	5	1	1	1	1	1	1	
Broj po međunarodnoj poziciji					1	preduzeća -- Zdravstvena zaštita i socijalni rad																	

Napomena:

* Međunarodna standardna klasifikacija ekonomskih delatnosti sadrži 17 delatnosti, koje su podeljene na 60 oblasti i 222 grane, a grane su razdeljene na 509 grupa a grupe na 463 podgrupe. U studiji istraživanja potencijala inovativnosti MSP-a regiona Istočne Srbije izvršeno je svrstavanje na osnovu iskaza ispitanika u 17 glavnih delatnosti čime se determinisala adekvatna struktura.

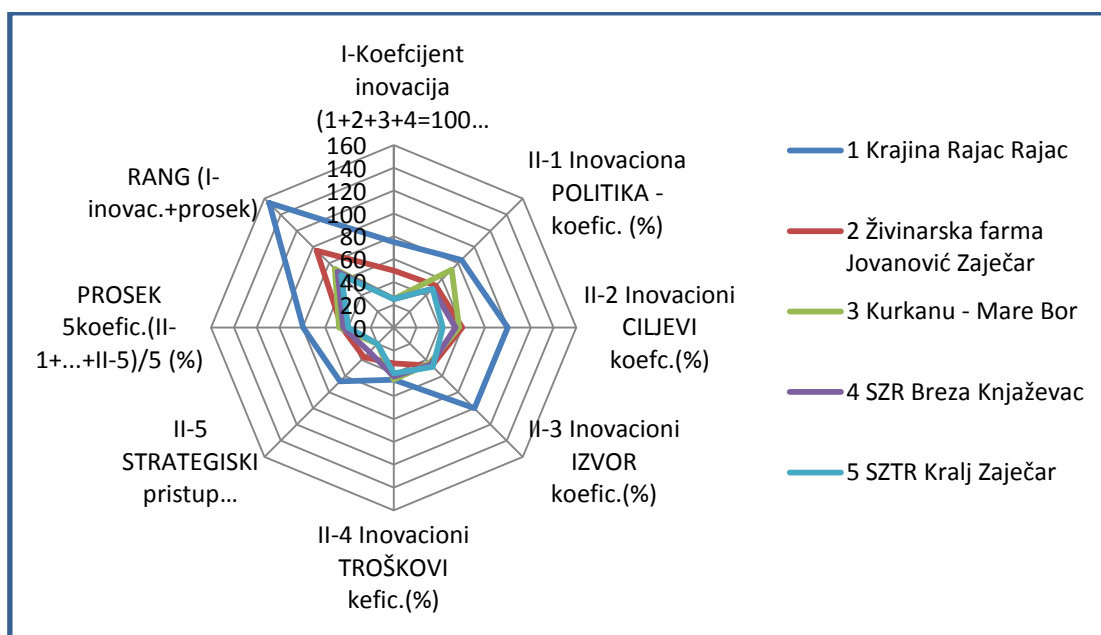
4.2. Analitičko-grafički prikaz ranga MSP-a regiona Istočne Srbije i na osnovu koeficijenata inovativnosti

Tab. 4.1. Rang MSP-a Istočne Srbije (1)

1 - Poljoprivreda, lov i šumarstvo									
RB	Naziv i mesto MSP	I-Koeficijent inovacija (1+2+3+4=100%)*	II-1 Inovaciona POLITIKA - koefic. (%)	II-2 Inovacioni CILJEVI koefc. (%)	II-3 Inovacioni IZVOR koefic. (%)	II-4 Inovacioni TROŠKOVI kefic. (%)	II-5 STRATEGISKI pristup inovac.koefic. (%)	PROSEK 5koefic. (II- 1+...+II-5)/5 (%)	RANG (I-inovac.+prosek)
1	Krajina Rajac Rajac	75	84	100,00	100,00	45,71	66,67	79,28	154,28
2	Jovanović Zaječar	50	52	60,00	47,14	31,43	36,67	45,45	95,45
3	Kurkanu - Mare Bor	25	72	57,14	44,29	45,71	20,00	47,83	72,83
4	SZR Breza Knjaževac	25	48	54,29	45,71	42,86	30,00	44,17	69,17
5	SZTR Kralj Zaječar	25	48	42,86	48,57	40,00	20,00	39,89	64,89
6	SZR Slaviša Boljevac	25	4	34,29	50,00	25,71	26,67	28,13	53,13
7	Fagos Majdanpek	0	64	37,14	31,43	22,86	23,33	35,75	35,75

Napomena:

U tabeli su poredani po opadajućem nizu a na osnovu vredosti koeficijenata inovativnosti a po stepenu značajnosti, razvrstani po trenutnim razultatima u sadašnjosti i očekivanja potencijalnih rasta inovativnosti u budućnosti; njihov PROSEK, i konačan rang MSP-a u okviru delatnosti 1-poljoprivreda, lov i šumarstvo. Grafički prikaz ranga prvih 5 MSP-a dat je na Sl.4.1., radi ilustracije potencijala inovativnosti i njihovih odnosa.

Sl.4.1. Grafički prikaz ranga prvih 5 MSP-a (1-Ist.SRB) potencijala inovativnosti

Tab.4.2. Rang MSP-a Istočne Srbije (4)

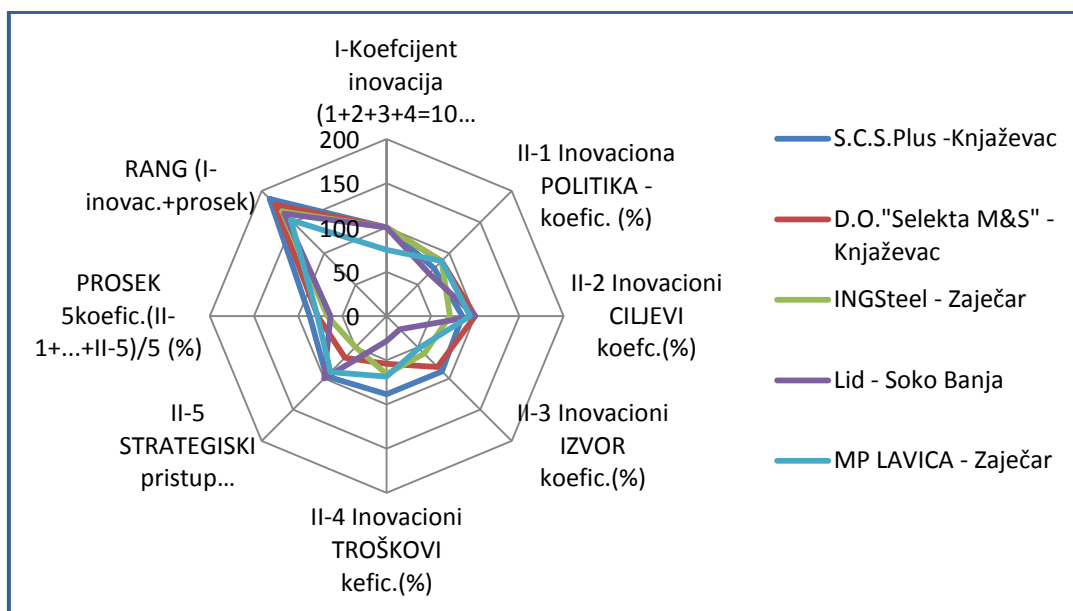
4 – Prerađivačka industrija

RB	Naziv i mesto MSP	I-Koeficijent inovacija (1+2+3+4=100%)*	II-1 Inovaciona POLITIKA - koefic. (%)	II-2 Inovacioni CILJEVI koefic. (%)	II-3 Inovacioni IZVOR koefic. (%)	II-4 Inovacioni TROŠKOVI koefic. (%)	II-5 STRATEGISKI pristup inovac.koefic. (%)	PROSEK 5 koefic. (II-1+...+II-5)/5 (%)	RANG (I-inovac.+prosek)
1	S.C.S.Plus -Knjaževac	100	76	85.71	88.57	88.57	96.67	87.10	187.10
2	D.O."Selekta M&S" - Knjaževac	100	88	100.00	81.43	54.29	66.67	78.08	178.08
3	INGSteel - Zaječar	100	88	71.43	60.00	65.71	50.00	67.03	167.03
4	Lid - Soko Banja	100	68	100.00	21.43	28.57	100.00	63.60	163.60
5	MP LAVICA - Zaječar	75	88	94.29	51.43	68.57	90.00	78.46	153.46
6	SZPMR "Matalj"	75	88	100.00	60.00	74.29	26.67	69.79	144.79
7	DNK Computers - Zaječar	100	0	91.43	78.57	40.00	0.00	42.00	142.00
8	Enex - Bor	75	64	57.14	58.57	51.43	40.00	54.23	129.23
9	SZR Reggina - Negotin	50	68	71.43	57.14	48.57	66.67	62.36	112.36
10	SZR Ivoterm - Knjaževac	50	68	71.43	50.00	51.43	66.67	61.50	111.50
11	Spajić d.o.o. - Negotin	50	76	74.29	65.71	37.14	26.67	55.96	105.96
12	S.Z.T.R.DEKOR - Kladovo	50	40	34.29	28.57	77.14	76.67	51.33	101.33
13	SZTUR"Mlin i pekara" - Selo Valakonje	50	52	57.14	37.14	45.71	40.00	46.40	96.40
14	SZR Javor - Zaječar	50	40	57.14	57.14	45.71	30.00	46.00	96.00
15	SZR Junior metalac - Zaječar	50	64	62.86	44.29	40.00	16.67	45.56	95.56
16	ELDAS MILOŠ - Zaječar	25	88	100.00	57.14	45.71	56.67	69.50	94.50
17	Metalska industrija - Grljan	50	48	62.86	42.86	45.71	20.00	43.89	93.89
18	SZR Papirus - Bor	50	52	51.43	38.57	37.14	30.00	41.83	91.83
19	SZR Nena plast - Knjaževac	50	52	60.00	37.14	40.00	20.00	41.83	91.83
20	PD "MAXX LINEFASHION" DOO	25	80	74.29	58.57	74.29	40.00	65.43	90.43
21	SZTR Iris 1- Miničevo	50	52	51.43	40.00	31.43	23.33	39.64	89.64
22	SZR"IVOTERM" - Trgovište	25	84	65.71	52.86	54.29	63.33	64.04	89.04
23	PTR Anamil - Svrlijig	50	0	77.14	70.00	45.71	0.00	38.57	88.57
24	SZR"MUSH" - Knjaževac	25	92	68.57	45.71	40.00	70.00	63.26	88.26
25	SZUTR Gora promet - Boljevac	50	44	54.29	37.14	28.57	26.67	38.13	88.13
26	SZR TD Com - Bor	50	4	62.86	45.71	37.14	40.00	37.94	87.94
27	Maks-luks - Knjaževac	25	68	68.57	50.00	51.43	46.67	56.93	81.93
28	VKM Company - Negotin	25	72	68.57	44.29	40.00	36.67	52.30	77.30
29	SZR Metalogradnja - Knjaževac	25	68	60.00	45.71	40.00	46.67	52.08	77.08

30	SZTUR Joka tex - Knjaževac	25	64	65.71	48.57	40.00	40.00	51.66	76.66
31	SZR Kovačević - Boljevac	25	56	62.86	54.29	34.29	50.00	51.49	76.49
32	SZR Mlin i pekara - Boljevac	50	4	2.86	44.29	34.29	36.67	24.42	74.42
33	SZUTKR Jera - Rgotina	25	60	51.43	45.71	40.00	33.33	46.10	71.10
34	Pekara Mančić - Bor	25	56	57.14	41.43	37.14	36.67	45.68	70.68
35	SRKazimirović - Negotin	25	72	57.14	35.71	31.43	30.00	45.26	70.26
36	SZR Kartonka - Knjaževac	25	60	51.43	45.71	37.14	30.00	44.86	69.86
37	Pekara Nikola - Knjaževac	25	68	57.14	37.14	31.43	30.00	44.74	69.74
38	SR Porečanka - Majdanpek	25	44	57.14	47.14	34.29	40.00	44.51	69.51
39	SZR Perka - Rgotina	25	56	60.00	47.14	37.14	20.00	44.06	69.06
40	Grljan-Komerc - Grljan	25	36	60.00	54.29	45.71	23.33	43.87	68.87
41	SZR Mile i Mladem - Negotin	25	56	62.86	40.00	37.14	23.33	43.87	68.87
42	Taste the bread-Bor	25	48	62.86	41.43	42.86	20.00	43.03	68.03
43	Limarska radnja Đole - Negotin	25	56	57.14	30.00	25.71	36.67	41.10	66.10
44	Pekara Dona - Bor	25	60	57.14	32.86	28.57	23.33	40.38	65.38
45	SZR Mermer - Boljevac	25	40	48.57	38.57	34.29	36.67	39.62	64.62
46	SZR Mila - Minićevo	25	48	51.43	37.14	25.71	30.00	38.46	63.46
47	SZTR Ćosić - Bor	25	44	51.43	31.43	31.43	33.33	38.32	63.32
48	SZR Drvo max - Minićevo	25	40	37.14	41.43	42.86	30.00	38.29	63.29
49	Daca - Zaječar	0	72	82.86	64.29	51.43	36.67	61.45	61.45
50	SR Lojač - Majdanpek	25	44	54.29	32.86	25.71	23.33	36.04	61.04
51	Lady Emilly - Zaječar	0	92	62.86	44.29	45.71	56.67	60.30	60.30
52	SZR Japanac - Zaječar	0	64	71.43	51.43	51.43	56.67	58.99	58.99
53	SZR Stefanović - Minićevo	25	4	45.71	38.57	31.43	40.00	31.94	56.94
54	SZR Zavarivač	0	68	68.57	57.14	45.71	43.33	56.55	56.55
55	SZR Play - Minićevo	25	32	42.86	35.71	25.71	20.00	31.26	56.26
56	SZR Aluplast - Knjaževac	0	68	57.14	57.14	40.00	53.33	55.12	55.12
57	SRZ Agro miks - Knjaževac	0	76	62.86	51.43	48.57	36.67	55.10	55.10
58	SR Jar promet - Majdanpek	25	44	28.57	31.43	22.86	23.33	30.04	55.04
59	SZR Ćumurpak - Podgorac - Boljevac	25	40	34.29	31.43	20.00	20.00	29.14	54.14
60	SZR Plamen - Majdanpek	25	36	31.43	32.86	22.86	20.00	28.63	53.63
61	SZR Palma - Zaječar	0	72	54.29	51.43	37.14	43.33	51.64	51.64
62	SZR Krčeta-Zaječar	0	68	65.71	52.86	45.71	20.00	50.46	50.46
63	Ela - Knjaževac	0	68	57.14	45.71	31.43	46.67	49.79	49.79
64	Mlin Kostić - Grljan	0	32	60.00	51.43	42.86	20.00	41.26	41.26
65	Anamil - Svrljig	0	0	77.14	68.57	45.71	0.00	38.29	38.29
66	SZR Eko motor - Boljevac	0	48	42.86	34.29	22.86	26.67	34.93	34.93
67	EUROSAN - Bor	0	64	14.29	17.14	14.29	23.33	26.61	26.61

Napomena:

U tabeli su poređani po opadajućem nizu a na osnovu vredosti koeficijena inovativnosti a po stepenu značajnosti, razvrstani po trenutnim rezultatima u sadašnjosti i očekivanja potencijalnih rasta inovativnosti u budućnosti; njihov PROSEK, i konačan rang MSP-a u okviru delatnosti 4-prerađivačka industrija. Grafički prikaz ranga prvih 5 MSP-a dat je na Sl.4.2., radi ilustracije potencijala inovativnosti i njihovih odnosa.

Sl.4.2. Grafički prikaz ranga prvih 5 MSP-a (4-Ist.SRB) potencijala inovativnosti

Tab. 4.3. Rang MSP-a Istočne Srbije (5)

5 - Proizvodnja električne energije, gasa i vode									
RB	Naziv i mesto MSP	I-Koeficijent inovacija (1+2+3+4=100%)*	II-1 Inovaciona POLITIKA - koefic. (%)	II-2 Inovacioni CILJEVI koefc. (%)	II-3 Inovacioni IZVOR koefic. (%)	II-4 Inovacioni TROŠKOVI kefc. (%)	II-5 STRATEGISKI pristup inovac.koefic. (%)	PROSEK 5koefic. (II-1+...+II-5)/5 (%)	RANG (I-inovac.+prosek)
1	LOUDSPEAKERS	75	96	94,29	74,29	62,86	90,00	83,49	158,49
2	Euroaqua - Boljevac	75	68	71,43	62,86	65,71	43,33	62,27	137,27
3	Tel-kabl - Zaječar	25	56	57,14	44,29	48,57	26,67	46,53	71,53

Napomena:

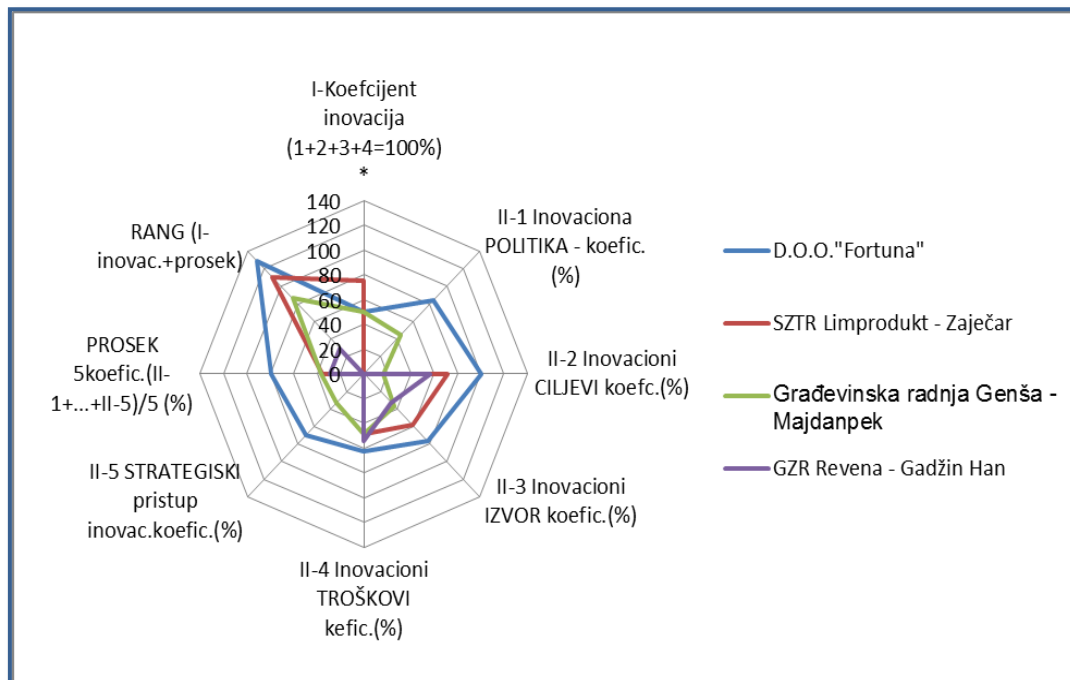
U tabeli su poređani po opadajućem nizu a na osnovu vredosti koeficijena inovativnosti a po stepenu značajnosti, razvrstani po trenutnim rezultatima u sadašnjosti i očekivanja potencijalnih rasta inovativnosti u budućnosti; njihov PROSEK, i konačan rang MSP-a u okviru delatnosti 5-proizvodnja električne energije, gasa i vode.

Tab.4.4. Rang MSP-a Istočne Srbije (6)

6 - Građevinarstvo									
RB	Naziv i mesto MSP	I-koeficijent inovacija (1+2+3+4=100%)*	II-1 Inovaciona POLITIKA - koefic. (%)	II-2 Inovacioni CILJEVI koefc. (%)	II-3 Inovacioni IZVOR koefic. (%)	II-4 Inovacioni TROŠKOVI kefic. (%)	II-5 STRATEGISKI pristup inovac.koefic. (%)	PROSEK 5koefic.(II-1+...+II-5)/5 (%)	RANG (I-inovac.+prosek)
1	D.O.O."Fortuna"	50	84	100.00	77.14	62.86	70.00	78.80	128.80
2	SZTR Limprodukt - Zaječar	75	0	71.43	58.57	48.57	0.00	35.71	110.71
3	Građevinska radnja Genša - Majdanpek	50	44	17.14	37.14	48.57	33.33	36.04	86.04
4	GZR Revena - Gadžin Han	0	0	57.14	32.86	54.29	0.00	28.86	28.86

Napomena:

U tabeli su poređani po opadajućem nizu a na osnovu vredosti koeficijenata inovativnosti a po stepenu značajnosti, razvrstani po trenutnim razultatima u sadašnjosti i očekivanja potencijalnih rasta inovativnosti u budućnosti; njihov PROSEK, i konačan rag MSP-a u okviru delatnosti 6-građevinarstvo. Grafički prikaz ranga prvih 5 MSP-a dat je na Sl. 4.3, radi ilustracije potencijala inovativnosti i njihovih odnosa.

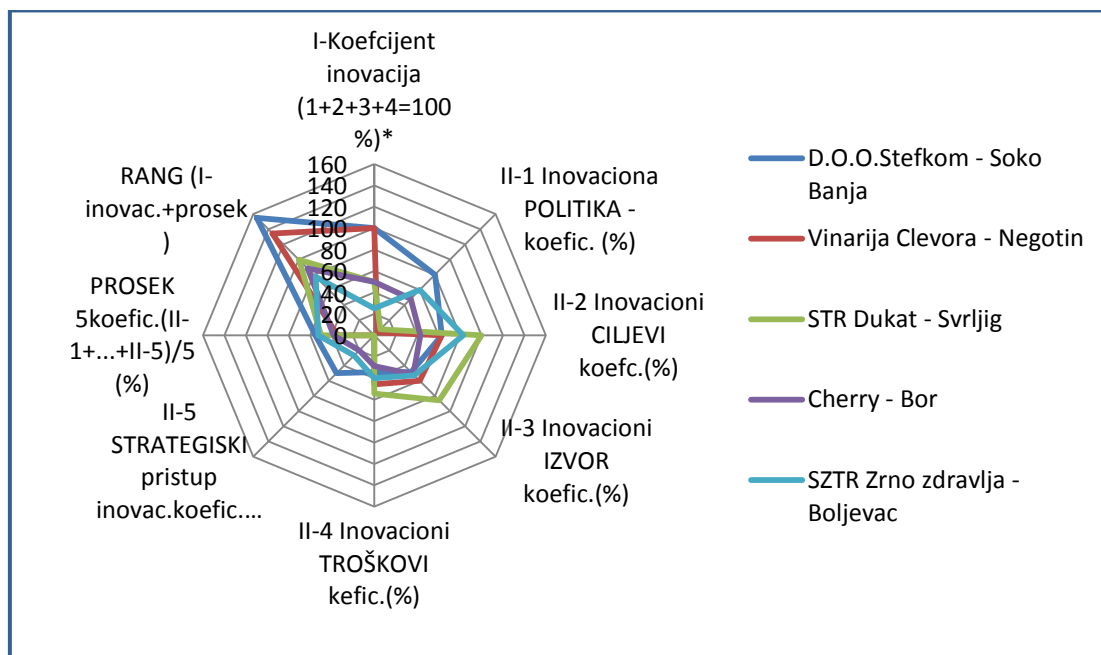
Sl.4.3. Grafički prikaz ranga prvih 5 MSP-a (6-Ist.SRB) potencijala inovativnosti

Tab. 4.5. Rang MSP-a Istočne Srbije (7)

7 - Trgovina na veliko i malo, opravka vozila, predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo									
RB	Naziv i mesto MSP	I-koeficijent inovacija (1+2+3+4=100%)*	II-1 Inovaciona POLITIKA - koefic. (%)	II-2 Inovacioni CILJEVI koefic. (%)	II-3 Inovacioni IZVOR koefic. (%)	II-4 Inovacioni TROŠKOVI kefic. (%)	II-5 STRATEGISKI pristup inovac.koefic. (%)	PROSEK 5koefic.(II-1+...+II-5)/5 (%)	RANG (I-inovac.+prosek)
1	D.O.O.Stefkom - Soko Banja	100	80	62.86	48.57	34.29	50.00	55.14	155.14
2	Vinarija Clevora - Negotin	100	4	62.86	60.00	45.71	0.00	34.51	134.51
3	STR Dukat - Svrlijig	50	8	100.00	85.71	54.29	0.00	49.60	99.60
4	Cherry - Bor	50	48	42.86	51.43	28.57	20.00	38.17	88.17
5	SZTR Zrno zdravlja - Boljevac	25	60	82.86	52.86	40.00	26.67	52.48	77.48
6	Vulkanizerska radnja Michelin - Zaječar	25	36	80.00	61.43	42.86	36.67	51.39	76.39
7	Vulkanizerska radnja Pirelli - Zaječar	25	32	80.00	61.43	42.86	36.67	50.59	75.59
8	Fedorakom - Soko Banja	25	60	54.29	52.86	37.14	40.00	48.86	73.86
9	Auto klinika Betmen - Zaječar	25	60	57.14	41.43	37.14	26.67	44.48	69.48
10	Autolimarska radnja G&P - Poružnica	25	48	48.57	51.43	45.71	20.00	42.74	67.74
11	SZTR Flor - Grabovica	25	56	60.00	48.57	25.71	20.00	42.06	67.06
12	Auto centar Gocić	25	48	42.86	40.00	28.57	26.67	37.22	62.22
13	SZR Keramika Beli - Bor	25	52	42.86	32.86	25.71	30.00	36.69	61.69
14	Servis Drulić - Majdanpek	25	44	37.14	34.29	31.43	26.67	34.70	59.70
15	T.R.Voćar	25	60	71.43	35.71	5.71	0.00	34.57	59.57
16	SR Slađana - Zaječar	25	48	37.14	28.57	28.57	23.33	33.12	58.12
17	SR Auto Dane Kiler - Zaječar	25	52	42.86	30.00	20.00	20.00	32.97	57.97
18	DOO Dragostan, ogranak "Hotel Beograd"	0	56	57.14	57.14	60.00	40.00	54.06	54.06
19	Alfa motors - Majdanpek	25	4	45.71	34.29	34.29	20.00	27.66	52.66
20	Gađi servis - Knjaževac	0	64	48.57	44.29	28.57	36.67	44.42	44.42
21	Tr-Voće	0	68	57.14	40.00	5.71	6.67	35.50	35.50
22	Mila market - Zaječar	25	0	11.43	5.71	8.57	0.00	5.14	30.14
23	SUR XD - Zaječar	0	0	11.43	5.71	0.00	0.00	3.43	3.43

Napomena:

U tabeli su poređani po opadajućem nizu a na osnovu vredosti koeficijenata inovativnosti a po stepenu značajnosti, razvrstani po trenutnim rezultatima u sadašnjosti i očekivanja potencijalnih rasta inovativnosti u budućnosti; njihov PROSEK, i konačan rang MSP-a u okviru delatnosti 7-trgovina na veliko i malo, opravka vozila, predmeta ličnu upotrebu i domaćinstvo. Grafički prikaz ranga prvih 5 MSP-a dat je na Sl. 4.4., radi ilustracije potencijala inovativnosti i njihovih odnosa.

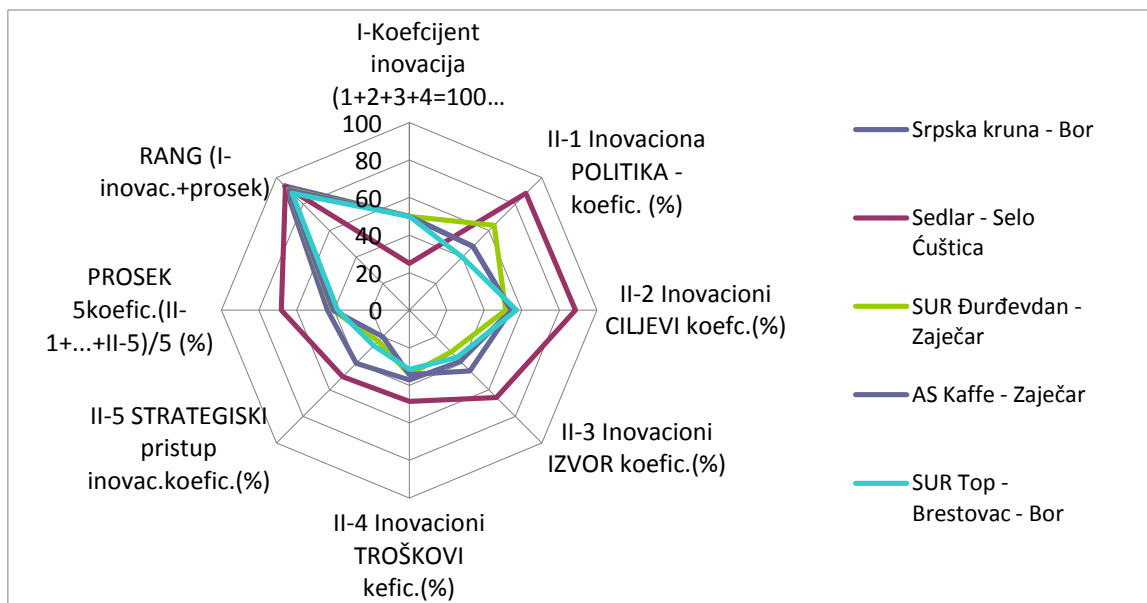
Sl. 4.4. Grafički prikaz ranga prvih 5 MSP-a (7-Ist.SRB) potencijala inovativnosti

Tab.4.6. Rang MSP-a Istočne Srbije (8)

8 - Hoteli i restorani									
RB	Naziv i mesto MSP	I-Koeficijent inovacija (1+2+3+4=100%)*	II-1 Inovaciona POLITIKA - koefic. (%)	II-2 Inovacioni CILJEVI koefic. (%)	II-3 Inovacioni IZVOR koefic. (%)	II-4 Inovacioni TROŠKOVI kefic. (%)	II-5 STRATEGISKI pristup inovac.koefic. (%)	PROSEK 5koefic.(II-1+...+II- 5)/5 (%)	RANG (I-inovac.+prosek)
1	Srpska kruna - Bor	50	48	54.29	38.57	37.14	40.00	43.60	93.60
2	Sedlar - Selo Čuštica	25	88	88.57	65.71	48.57	50.00	68.17	93.17
3	SUR Đurđevdan - Zaječar	50	64	51.43	31.43	34.29	23.33	40.90	90.90
4	AS Kaffe - Zaječar	50	48	54.29	45.71	34.29	20.00	40.46	90.46
5	SUR Top - Brestovac - Bor	50	40	57.14	35.71	31.43	26.67	38.19	88.19
6	SUR Kamelot - Bor	50	48	48.57	30.00	22.86	20.00	33.89	83.89
7	UTP "Srbija - Tis" A.D. Zaječar	0	72	100.00	70.00	91.43	73.33	81.35	81.35
8	Konak Sedlar - Knjaževac	25	68	71.43	44.29	31.43	50.00	53.03	78.03
9	Čevabdžinica Romansa - Knjaževac	25	60	54.29	41.43	28.57	40.00	44.86	69.86
10	SUR Gurman - Kladovo	25	64	57.14	50.00	28.57	20.00	43.94	68.94
11	Bombaj Lux - Zaječar	25	44	48.57	54.29	42.86	20.00	41.94	66.94
12	Bife Izzy - Knjaževac	25	52	45.71	34.29	25.71	40.00	39.54	64.54
13	SUR Gurman - Boljevac	25	56	51.43	37.14	22.86	20.00	37.49	62.49
14	SUR Tvigi - Minićevo	25	52	57.14	30.00	25.71	20.00	36.97	61.97
15	SUR Balić - Majdanpek	25	60	40.00	34.29	25.71	20.00	36.00	61.00
16	SUR Fazan - Zaječar	25	48	40.00	40.00	22.86	20.00	34.17	59.17
17	Bife Naj - Bor	25	36	42.86	34.29	28.57	20.00	32.34	57.34
18	SUR Sport - Bor	25	40	37.14	31.43	25.71	20.00	30.86	55.86
19	SUR Bolji život - Knjaževac	25	36	37.14	30.00	22.86	20.00	29.20	54.20
20	SUR Behar - Bor	25	4	40.00	37.14	28.57	26.67	27.28	52.28
21	SUR Matrix - Majdanpek	0	56	54.29	42.86	31.43	26.67	42.25	42.25
22	SUR Sport - Majdanpek	0	48	45.71	37.14	28.57	26.67	37.22	37.22
23	SUR Sport-klub - Zaječar	0	48	51.43	40.00	25.71	26.67	38.36	38.36
24	SUR NDF Mate - Bor	0	48	42.86	40.00	25.71	30.00	37.31	37.31
25	SUR Sport - Majdanpek	0	48	45.71	37.14	28.57	26.67	37.22	37.22
26	SUR Đurković - Zaječar	0	52	51.43	28.57	25.71	26.67	36.88	36.88

Napomena:

U tabeli su poređani po opadajućem nizu a na osnovu vredosti koeficijenata inovativnosti a po stepenu značajnosti, razvrstani po trenutnim rezultatima u sadašnjosti i očekivanja potencijalnih rasta inovativnosti u budućnosti; njihov PROSEK, i konačan rang MSP-a u okviru delatnosti 8-hoteli i restorani. Grafički prikaz ranga prvih 5 MSP-a dat je na Sl. 4.5., radi ilustracije potencijala inovativnosti i njihovih odnosa.

Sl. 4.5. Grafički prikaz ranga prvih 5 MSP-a (8-Ist.SRB) potencijala inovativnosti

Tab. 4.7. Rang MSP-a Istočne Srbije (9 i 10)

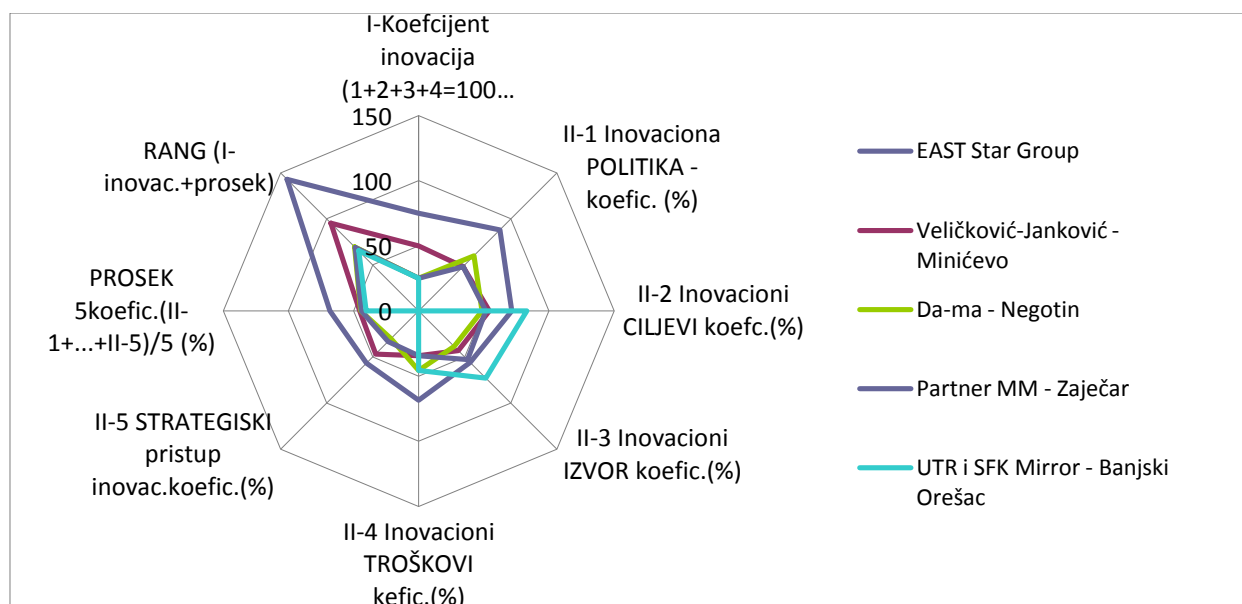
9 - Saobraćaj, skladištenje i veze									
RB	Naziv i mesto MSP	I-Koeficijent inovacija (1+2+3+4=100%)*	II-1 Inovaciona POLITIKA - koefic. (%)	II-2 Inovacioni CILJEVI koefc. (%)	II-3 Inovacioni IZVOR koefic. (%)	II-4 Inovacioni TROŠKOVI kefic. (%)	II-5 STRATEGISKI pristup inovac.koefic. (%)	PROSEK 5koefic. (II- 1+...+II-5)/5 (%)	RANG (I-inovac.+prosek)
1	Leko - Majdanpek	25	52	51,43	38,57	25,71	20,00	37,54	62,54
10 - Finansijsko poslovanje									
RB	Naziv i mesto MSP	I-Koeficijent inovacija (1+2+3+4=100%)*	II-1 Inovaciona POLITIKA - koefic. (%)	II-2 Inovacioni CILJEVI koefc. (%)	II-3 Inovacioni IZVOR koefic. (%)	II-4 Inovacioni TROŠKOVI kefic. (%)	II-5 STRATEGISKI pristup inovac.koefic. (%)	PROSEK 5koefic. (II- 1+...+II-5)/5 (%)	RANG (I-inovac.+prosek)
1	Finex - Knjaževac	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Tab. 4.8. Rang MSP-a Istočne Srbije (11)

11 - Poslovanje nekretnina, iznajmljivanje i poslovne usluge									
RB	Naziv i mesto MSP	I-Koefcijent inovacija (1+2+3+4=100%)*	II-1 Inovaciona POLITIKA - koefic. (%)	II-2 Inovacioni CILJEVI koefic. (%)	II-3 Inovacioni IZVOR koefic. (%)	II-4 Inovacioni TROŠKOVI kefic. (%)	II-5 STRATEGISKI pristup inovac.koefic. (%)	PROSEK 5koefic.(II-1+...+II-5)/5 (%)	RANG (I-inovac.+prosek)
1	EAST Star Group	75	88	71.43	55.71	68.57	56.67	68.08	143.08
2	Veličković-Janković - Minićevo	50	48	54.29	42.86	34.29	46.67	45.22	95.22
3	Da-ma - Negotin	25	60	48.57	38.57	45.71	30.00	44.57	69.57
4	Partner MM - Zaječar	25	48	51.43	52.86	34.29	33.33	43.98	68.98
5	UTR i SFK Mirror - Banjski Orešac	25	0	82.86	72.86	45.71	0.00	40.29	65.29
6	Agencija Stars - Rgotina	25	48	48.57	45.71	25.71	30.00	39.60	64.60
7	Bee Consulting - Niš	0	0	82.86	71.43	34.29	0.00	37.71	37.71

Napomena:

U tabeli su poredani po opadajućem nizu a na osnovu vredosti koeficijenata inovativnosti a po stepenu značajnosti, razvrstani po trenutnim razultatima u sadašnjosti i očekivanja potencijalnih rasta inovativnosti u budućnosti; njihov PROSEK, i konačan rag MSP-a u okviru delatnosti 11-poslovanje nekretnina, iznajmljivanje i poslovne usluge. Grafički prikaz ranga prvih 5 MSP-a dat je na Sl.4.6., radi ilustracije potencijala inovativnosti i njihovih odnosa.

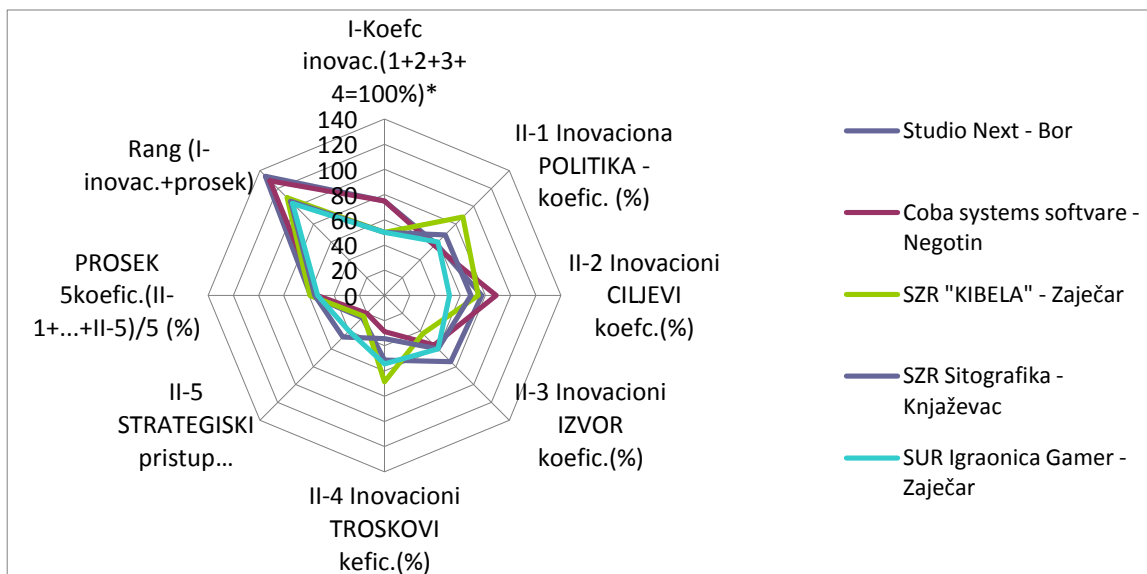
Sl. 4.6. Grafički prikaz ranga prvih 5 MSP-a (11-Ist.SRB) potencijala inovativnosti

Tab.4.9. Rang MSP-a Istočne Srbije (12)

12 - Ostale komunalne, društvene i lične usluge									
RB	Naziv	I-Koefc inovac. (1+2+3+4=100%)*	II-1 Inovaciona POLITIKA - koefc. (%)	II-2 Inovacioni CILJEVI koefc. (%)	II-3 Inovacioni IZVOR koefc. (%)	II-4 Inovacioni TROSKOVI koefc. (%)	II-5 STRATEGISKI pristup inovac. koefc. (%)	PROSEK 5 koefc. (II-1+...+II-5)/5 (%)	Rang (I-inovac.+prosek)
1	Studio Next - Bor	75	16	77.14	74.29	51.43	15.00	58.77	133.77
2	Coba systems software - Negotin	75	76	88.57	55.71	28.57	20.00	53.77	128.77
3	SZR "KIBELA" - Zaječar	50	88	74.29	42.86	68.57	23.33	59.41	109.41
4	SZR Sitografika - Knjaževac	50	68	68.57	60.00	34.29	46.67	55.50	105.50
5	SUR Igraonica Gamer - Zaječar	50	60	51.43	60.00	54.29	40.00	53.14	103.14
6	O.D. Studio Next	50	64	88.57	55.71	28.57	20.00	51.37	101.37
7	Studio Next - Bor	50	0	88.57	65.71	48.57	0.00	40.57	90.57
8	umetnička radnja Mini art - Minićevo	50	48	40.00	35.71	25.71	33.33	36.55	86.55
9	"JUBUL" - Zvezdan	25	84	62.86	60.00	40.00	26.67	54.70	79.70
10	Folk-disk - Zaječar	25	68	68.57	44.29	48.57	36.67	53.22	78.22
11	Alfa Mreža - Zaječar	25	60	60.00	52.86	42.86	26.67	48.48	73.48
12	Micro business - Knjaževac	25	0	94.29	74.29	54.29	0.00	44.57	69.57
13	Digital Kukić - Bor	25	52	48.57	50.00	45.71	23.33	43.92	68.92
14	SZR Lufttehnik - Negotin	25	52	51.43	42.86	34.29	20.00	40.11	65.11
15	SR Anita 2 - Majdanpek	25	48	45.71	45.71	34.29	26.67	40.08	65.08
16	SR Forma - Negotin	50	0	5.71	7.14	45.71	0.00	11.71	61.71
17	Softcom - Zaječar	25	0	57.14	67.14	48.57	0.00	34.57	59.57
18	SZR Elektro Mića - Zaječar	0	52	57.14	47.14	37.14	40.00	46.69	46.69
19	SZR MIT Keramika - Zaječar	0	64	51.43	48.57	28.57	30.00	44.51	44.51
20	As media - Zaječar	0	0	100.00	61.43	51.43	0.00	42.57	42.57
21	PTR Konus plus - Žitkovac	0	0	97.14	60.00	17.14	0.00	34.86	34.86

Napomena:

U tabeli su poređani po opadajućem nizu a na osnovu vredosti koeficijena inovativnosti a po stepenu značajnosti, razvrstani po trenutnim rezultatima u sadašnjosti i očekivanja potencijalnih rasta inovativnosti u budućnosti; njihov PROSEK, i konačan rang MSP-a u okviru delatnosti 12-ostale komunalne i društvene i lične usluge. Grafički prikaz ranga prvih 5 MSP-a dat je na Sl. 4.7., radi ilustracije potencijala inovativnosti i njihovih odnosa.

SI. 4.7. Grafički prikaz ranga prvih 5 MSP-a -12,- (Ist.SRB) potencijala inovativnosti

Tab. 4.10. Rang MSP-a Istočne Srbije (13,14)

13 - Zdravstvena zaštita i socijalni rad									
RB	Naziv i mesto MSP	I-Koefcijent inovacija (1+2+3+4=100%)*	II-1 Inovaciona POLITIKA - koefic. (%)	II-2 Inovacioni CILJEVI koefc. (%)	II-3 Inovacioni IZVOR koefic. (%)	II-4 Inovacioni TROŠKOVI kefic. (%)	II-5 STRATEGISKI pristup inovac.koefic. (%)	PROSEK 5koefic. (II- 1+...+II-5)/5 (%)	RANG (I-inovac.+prosek)
1	Dr Janković - Zaječar	25	56	65,71	62,86	37,14	40,00	52,34	77,34
2	Timok - Zaječar	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
14 - Obrazovanje									
RB	Naziv i mesto MSP	I-Koefcijent inovacija (1+2+3+4=100%)*	II-1 Inovaciona POLITIKA - koefic. (%)	II-2 Inovacioni CILJEVI koefc. (%)	II-3 Inovacioni IZVOR koefic. (%)	II-4 Inovacioni TROŠKOVI kefic. (%)	II-5 STRATEGISKI pristup inovac.koefic. (%)	PROSEK 5koefic. (II- 1+...+II-5)/5 (%)	RANG (I-inovac.+prosek)
1	Đurić - Bor	25	88	54,29	44,29	37,14	23,33	49,41	74,41
2	Bambi - Bor	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

5. ZAKLJUČAK

Pojam inovacije se ne može vezati samo za nauku i visoku tehnologiju. Inovativnost je urođeni deo svakog ljudskog bića. Inovativnost je oduvek bila ljudska vrlina. Inovativnost je pokretačka snaga koja je uvek kroz istoriju rezultirala napretkom. Inovacije u MSP su veoma važne. Nezamislivo je poslovanje malih i srednjih preduzeća bez stalnog napredovanja i inoviranja. Inovacija je „efikasno stavljanje u funkciju latentnog potencijala koji postoji u organizaciji“.

Cilj Inovacije je „da ostvari profit na idejama koje su nove za organizaciju“. Inovacija treba da predstavlja ključni element strategije svake firme. Inovacija je proces! Proces inovacije započinje idejom, ideja se pretvara u predlog, predlog postaje plan. Kada se ideja pretvori u plan, nastupa detaljna izrada biznis plana u koji može da se investira. Investicija, kada je realizovana uvećava vrednost organizacije i donosi profit.

Inovacije su osnovni pokretač privrednog rasta i razvoja. Uvodjenje novih i poboljšanih tehnologija, razvijanje novih i unapredjenih ideja. Stalno unapredjivanje kvaliteta i usluga, jedan je od osnovnih uslova za opstanak svake kompanije na tržištu. Posebno u zemljama u tranziciji u kojima je privreda slabije razvijena je veoma važno promovisati i obezbediti zdravu atmosferu za inovacije i inovativni pristup. Inovacije i razvoj su ključni elementi da bi bilo koji proizvod ili usluga bili konkurentni na tržištu.

Istraživanje inovativnosti MSP-a na osnovu anketnog popunjavanja upitnika ima svoje relativno ograničavajuće domete dijagnosticiranja inovativnosti organizacije, jer se zasniva na u nekim slučajevima možda devoljno proverenim, podacima. Struktura uzorka nije potpuno adekvatna za validno komparativno analitično istraživanje inovativnosti MSP-a jer za reprezentnost je neophodno obezbediti približno jednak broj srodnih ili istih delatnosti, veličine obima poslovanja, broja zaposlenih i sl.

No, bez obzira takav načina ispitivanja vidljivo je da je istraživanje dalo vrlo korektne rezultate. Struktura odgovora upitnika je omogućila veoma realno utvrđivanje strategije poslovanja MSP-a, njihov inovativni potencijal, kao i mogućnosti unapređenja. Kako su rezultati detaljno obrađeni i komentarisani tokom analize ovde se neće isticati pojedinačno već je neophodno naglasiti da je dijagnosticiranje inovativnosti MSP-a anketnim ispitivanjem ostvareno sa visokom stručnom verodostojnošću i pri tome je dalo mogućnost za pouzdan sistem samovrednovanja od strane top menadžmenta.

Samovrednovanje top menadžmenta na osnovu prikazanog ranga inovativnosti MSP-a omogućava primenu sistema mera poboljšanja i stvaranje osnove za donošenje strateških odluka u domenu usvajanja novih inovativnih strategija poslovanja, inovativne organizacije rada, unapređenja kadrovske strukture, usvajanja adekvatne strategije istraživanja i razvoja i stvaranja novih intezivnijih alijansi inovativnog poslovanja. Dobijeni odgovori u anketama ukazuju na mogućí smer rada i aktivnosti svih činilaca sa ciljem podizanja nivoa inovativnosti MSP.

PREPORUKE

1. Razumevanje inovativnosti – prvi korak ka uspehu

Podizanje nivoa konkurentnosti MSP u istočnoj Srbiji može se unaprediti usmeravanjem aktivnosti na nekoliko različitih komponenti. Značajno je naglasiti da se komponente razvoja i različiti vidovi inovacija često prepliću i pokazuju visok nivo povezanosti i međuzavisnosti. To ne treba shvatati kao problem ili otežavajuću okolnost, već kao dobar način za korišćenje svih raspoloživih potencijala svojih zaposlenih, kao i za uspostavljanje saradnje sa drugim MSP i institucijama koje se bave inovacijama.

Kao što znamo, u zavisnosti od predmeta inoviranja, inovaciju možemo svrstati u više kategorija:

- Naučna inovacija je proizvod naučno-istraživačkog rada koji može biti valorizovan kroz novi proizvod, postupak ili organizacionu formu.
- Tehnološka inovacija je novi proizvod, novi proces ili značajna tehnološka promena na postojećim proizvodima i procesima, koja je realizovana na tržištu (proizvodna inovacija) ili u proizvodnom procesu (procesna inovacija).
- Organizaciona inovacija je uvođenje novog oblika organizacije koja pokazuje veću efikasnost u odnosu na prethodni način organizovanja.

One se međusobno razlikuju i po trajanju i po potrebnom znanju i novcu za njihovu realizaciju. Izbor predmeta inovacije je ograničen u zavisnosti od delatnosti kojom se MSP bavi, broja zaposlenih i njihove starosne i obrazovne strukture, količine raspoloživog novca za realizaciju inovacije. S obzirom na tešku finansijsku situaciju i otežano poslovanje ogromne većine MSP u istočnoj Srbiji dovodi se u pitanje mogućnost opredeljivanja za inovacije koje zahtevaju angažovanje stručnjaka, velike sume novca i puno vremena. Ta činjenica upućuje na korišćenje drugih mogućnosti i kapaciteta. Odatle i preporuka vlasnicima, direktorima i menadžerima MSP da veću pažnju obrate resursima koje poseduju, a koje do sada uglavnom nisu koristili.

Nažalost, u našem mentalitetu nepisano je pravilo da odluka o inoviranju, izbor predmeta inoviranja, izrada plana inoviranja i njegova realizacija vrlo često jeste odluka jedne osobe – vlasnika. Takav način razmišljanja dovodi do frustracije zaposlenih, nedostatka pravovremenih informacija, a samim tim i do nedostatka interesovanja i volje za aktivno uključivanje u sam proces.

2. Organizaciona inovacija – velika šansa za uspeh

Organizaciona inovacija može preduzetnicima otvoriti velike mogućnosti i prostor za unapređenje poslovanja, podizanje konkurentnosti i bolje pozicioniranje na tržištu. Način rukovođenja u MSP, nagrađivanje i motivacija zaposlenih, kao i učešće zaposlenih u planiranju i razvoju MSP predstavljaju vrlo često nepremostivu prepreku kako za rađanje novih ideja, tako i za njihov razvoj i pretvaranje u novu dodatnu vrednost. Motivisanje zaposlenih, njihovo uključivanje u inovativne procese i pružanje mogućnosti da iskažu svoja mišljenja i ideje mogu u velikoj meri promeniti način poslovanja MSP, promeniti odnos zaposlenih prema MSP i pretpostavljenima i podići nivo poslovanja. Kada se u MSP stvori tim i dobra radna atmosfera, kada zaposleni počnu na posao da dolaze sa idejom da urade nešto dobro za "svoju firmu", kada im je stalo da pokažu lični kvalitet i za to budu kvalitetno nagrađeni, MSP počinje da funkcioniše na kvalitativno višem nivou sa mnogo više elana i truda da svima bude bolje.

Unutrašnja organizacija, bolje motivisanje i sistem nagrađivanja radnika, kopiranje uspeših, međusobno povezivanje i drugi potencijali uglavnom su stvar odluke i promene shvatanja vlasnika i direktora MSP. U eri informacionih tehnologija, računara i interneta mnoge informacije postale su lako dostupne i vrlo pristupačne. Da li se i u kojoj meri koriste i primenjuju ne zavisi od novca. Stepem korišćenja ovih, relativno jeftinih izvora i rezervi više je stvar shvatanja preduzetnika, njihovog odnosa prema promenama i uvođenju novina. Strah od nepoznatog vrlo često predstavlja nesavladivu prepreku ka uspehu. Nedostatak novih znanja i nespremnost za prihvatanje promena još su jedan od problema koje pokazuje današnje MSP. Edukacija Top menadžmenta je samo polovina rešenja. Obrazovanje i stalno poslovno usavršavanje zaposlenih je ona druga, vrlo često u našem slučaju, nedostajuća polovina.

3. Udruživanje – recept za "male"

Odgovori velikog broja anketiranih MSP pokazuje da postoji potencijal za Naučnu, Tehnološku i Organizacionu inovaciju kako u samim MSP, tako i u povezivanju i saradnji sa drugima. Međutim odgovori pokazuju i to da ti potencijali u velikom broju slučajeva nisu ili su u maloj meri iskorišćeni. Ono što kod nas predstavlja problem jeste činjenica da se poslovni odnosi vrlo često olako shvataju, kao i to da se lični i pojedinačni interesi stavljaju ispred zajedničkih – ciljeva intersene grupe. Jedini mogući put razvoja mikropreduzeća (1-5 zaposlenih) upućuje na udruživanje. Udruživanje mora biti dobrovoljno i interesno – po principu WIN-WIN. Ovakvim vidom udruživanja postiže se da sve strane budu zadovoljne, da vide svoju korist i da budu spremne za dalju saradnju. Udruživanje omogućava svim zainteresovanim staranma sabiranje konkurentskih prednosti, međusobno kvalitativno dopunjavanje i smanjenje nedostataka, podizanje novoa inovativnih ideja i kapaciteta za njihovu realizaciju. Kako bi se na ovom polju postigli rezultati potrebno je posvetiti pažnju načinu razmišljanja donosioca odluka – vlasnika i direktora. Zajednički ciljevi i zajednički uspeh mora biti primarni motiv za saradnju i udruživanje. Ako i kada se to postigne, svaka od strana moći će da uživa plodove tog uspeha i kao jedinka.

I na kraju:

Stanje inovativnosti MSP-a Regiona Istočne Srbije je realno značajno i ukazuje na izrazite rezerve koje se u predstojećem periodu mogu iskoristiti za neophodni povećani rast intezivnosti inovativnog poslovanja i povećanja nivoa konkurentnosti Jedna od osnovnih prepreka koja stoji na putu ostvarenju ovih načela je trenutna nemogućnost privrede da prihvati i realizuje nove ideje. Osnovni cilj ovakvog pristupa je da se omogući približavanje privrede i istraživačkorazvojnog i inovacionog potencijala na celoj teritoriji Srbije, na integrisan i sa svetskim iskustvima usklađen način, a istovremeno prilagođen našim mogućnostima. Da bi se ovo postiglo, neophodno je početi sa promenama, biti dosledan u njihovoj primeni i polako, korak po korak ići ka društvu u kome privreda počiva na inovacijama, u kome preduzetnici bez straha i svakodneвно podižu nivo kvaliteta i konkurentnosti svog MSP.